Begeleidingsplan 2021-2024

PROVINCIAAL
ONDERWIJS
VLAANDEREN

PROVINCIAAL ONDERWIJS VLAANDEREN

Inhoudstafel

Inleiding 3

Hoe kwam het begeleidingsplan 21-24 tot stand? Dé afspraak! 4

Visie op begeleiden 7

Pijlers 11

Pijler 1 - Leersteun – versterken brede basiszorg en verhoogde zorg met effect op de klasvloer, focus samenwerking CLB 11

Inzetten op verschillen – differentiatie op de klasvloer 11

Doeltreffend beleid op leerlingenbegeleiding versterken, in samenwerking met CLB 14

Pijler 2 - Lees- en wiskundeonderwijs versterken 19

Leesonderwijs 19

Wiskundeonderwijs 22

Pijler 3 - Implementeren van curriculumwijziging: het realiseren van onderwijsdoelen met bijzondere aandacht voor evaluatie, duaal leren, handelingsplanning en (ex-)OKAN. 27

Realisatie onderwijsdoelen 27

Duaal leren 36

Vervolgschoolcoaching 40

Handelingsplanmatig werken 42

Pijler 4 - Meer systematisch en cyclisch de school-/centrumwerking evalueren vertrekkende van resultaten en effecten van de leerlingen en cursisten 46

Pijler 5 - Digisprong & Edusprong – sprong naar een kwalitatief digitaal onderwijs 52

Pijler 6 - ? 59

Pijler 6+1 - Effectiviteit van begeleidingsinterventies 61

Slot 66

Bibliografie 67

PROVINCIAAL ONDERWIJS VLAANDEREN

Inleiding

Beste lezer

Misschien heeft u input gegeven voor dit plan? Was u op ‘dé afspraak’? En bent u benieuwd naar het resultaat? Of misschien bent u op zoek naar een partner en wilt u graag weten wat onze prioriteiten zijn? Bent u geïnteresseerd in een globaal overzicht van onze prioritaire doelen, of leest u bepaalde pijlers liever in detail?

Alles is mogelijk. ‘Just-in-time’ en gedifferentieerd is ons DNA. Kunnen we zelf uw vraag niet (volledig) opnemen, nemen we actief de makelaarsrol op. Uw vraag, een antwoord op maat, op het moment dat u het nodig heeft, just-in-time dus. Het vraagt van ons veel flexibiliteit, ons RNA, zonder al te technisch te worden…

In het eerste deel leest u hoe dit plan tot stand kwam. In een tweede deel krijgt u een inkijk in onze visie op begeleiden. Vervolgens stellen we u onze 6 + 1 pijlers voor. Telkens volgens dezelfde structuur:

- de operationele doelen (en het betrokken onderwijsniveau in één oogopslag);
- de noden van de school-/centrumteams;
- de partners met wie we samenwerken;
- hoe we een boost zullen geven aan het samenwerkend leren van onderwijsprofessionals;
- de gewenste output en effecten (model van Kirkpatrick & Kirkpatrick (2006));
- de link met het OK-kader;
- onderbouwing en onderzoek.

6 + 1 pijlers? Benieuwd naar de laatste? Het is een pijler voor onszelf, heel expliciet. Heel intensief zullen we verder werk maken van onze impact, onze effectiviteit, onze toegevoegde waarde.

Heel eerlijk hadden we er oorspronkelijk 7 + 1. Pijler 4 was toen onderwijskundig leiderschap. De vele gesprekken maakten duidelijk dat onderwijskundig leiderschap aan de basis ligt van élke pijler. Dus geen pijler op zich maar de kapstok waaraan al de pijlers hangen, met telkens bijzondere aandacht voor de startende leraren en hun specifieke ondersteuningsnoden binnen elke pijler. Onderwijskundig leiderschap als fundament waarop al de pijlers gebouwd zijn, zoals u wil.

Veel leesplezier,

Het POV-team.

PROVINCIAAL ONDERWIJS VLAANDEREN

Hoe kwam het begeleidingsplan 21-24 tot stand? Dé afspraak!

De provinciale scholen, centra en schoolbesturen zijn onze partners in kwaliteitsontwikkeling. Voor het plan 21-24 zijn we dan ook vertrokken vanuit hun prioriteiten voor de komende drie schooljaren. Hiervoor organiseerden we 'dé afspraak', weliswaar zonder Bart Schols, Phara de Aguirre of Ivan De Vadder. De gesprekspartners van dienst waren een collega begeleider van het POV-team (afwisselend per gesprek in functie van brede betrokkenheid), een collega begeleider van het POV-team die het volledige proces van het plan mee vormgegeven heeft en de coördinator van de begeleidingsdienst. Dit (meestal) online-gesprek was telkens met een kernteam van de school of het centrum.

Om diepgang in 'dé afspraak' te krijgen, legden we de kernteams voorlopige pijlers voor. Deze pijlers werden bepaald op basis van

- de beleidsnota van het kabinet Weyts en de engagementsverklaring met het oog op het verhogen van de onderwijskwaliteit in Vlaanderen;
- actieplannen Nederlands en wiskunde (A- en B-stroom);
- ondersteunende gesprekken, verkorte doorlichtingen en de Onderwijsspiegel 2021 van de onderwijsinspectie;
- aanbevelingen verslag opvolgingsvisitatie commissie Monard;
- kwalitatief onderzoek leervertraging en motivatie uitgevoerd door PBD;
- evaluatie begeleidingsplan 18-21 van de begeleidingsdienst van POV.

Naast onze primaire partners – onze scholen, centra en schoolbesturen – is POV ook een organisatie die actief inzet op andere partnerschappen. We organiseerden eveneens dé afspraak voor externe experten, namelijk lerarenopleidingen, hogescholen, andere begeleidingsdiensten, onderwijsinspectie, sectoren, andere departementen, pedagogen, private organisaties die bezig zijn met schoolontwikkeling, onderzoekscentra, partners van bestaande samenwerkingsverbanden, welzijn,…

Naast 'dé afspraken' wilden we ook de stem van de leraar in het provinciaal onderwijs laten weerklinken. We organiseerden een (bewust korte) bevraging waarin we peilden naar

- bereidheid tot professionalisering,
- welke professionalisering (vorm),
- welke noden tot professionalisering (thema's).

Vlaamse leraren besteden bijzonder weinig tijd aan samenwerkend leren. Eerder de traditionele vormen van professionaliseren zoals het volgen van een nascholing vinden ingang in de Vlaamse scholen. Deze OECD-resultaten (Minea-Pic et al., 2021) voor Vlaanderen zien we als een hefboom om de samenwerking tussen leraren te versterken, de datageletterdheid te verhogen en het onderwijskundig leiderschap bij leraren verder aan te wakkeren. Vandaar dat we gepeild hebben naar de bereidheid van leraren om een omslag te maken in het samenwerkend leren, het samen ontwikkelen, het samen leren.

Het verzamelen van de nodige input was ongelooflijk tijdsintensief. De online format maakte al deze gesprekken mogelijk. Enorme dankbaarheid dat alle gesprekspartners zo enthousiast op de uitnodiging ingingen ondanks drukke coronatijden. De gesprekken waren inhoudelijk rijk, warm, soms ietwat confronterend. Kortom, zoals 'dé afspraak' bedoeld was.

De afspraak met scholen, centra en schoolbesturen – inhoudelijk

1. We bezorgden de scholen en centra een filmpje met als opdracht de pijlers te prioriteren
2. Gesprek over top 2 pijlers en over een zelf gekozen 'nood' (de wildcard)
3. Het kernteam expliciteert hun verwachtingen over de voor hen ideale ondersteuning (droom PBD 5.0)

Duur gesprek: gemiddeld 1u30

De afspraak met externe experten – inhoudelijk

1. Voorlopige pijlers – 3 vragen:
   a. Op welk pijler zeker inzetten?
   b. Wat ontbreekt?
   c. Advies bij zelfgekozen pijler vanuit eigen passie en expertise
2. Suggesties over begeleidingsdienst 5.0: ideale ondersteuning voor leidinggevenden en leraren?

Duur gesprek: gemiddeld 1u

1. Leersteun: versterken van **brede basiszorg en leerlingenbegeleiding** met effect op de klasvloer, focus samenwerking CLB

2. Datageletterdheid verhogen ifv doelmatig gebruik van beschikbare data, inclusief actieplannen **Nederlands en wiskunde**

3. Implementeren van curriculumwijziging: het realiseren van **eindtermen en doelen** in SO, BuBaO, BuSO en VO, met bijzondere aandacht voor duaal, handelingsplanning en evaluatie

4. Meer **systematisch en cyclisch** de schoolwerking evalueren vanuit resultaten en effecten van de lerenden

5. **Digisprong**: competentieverhoging van leraren en ICT-coördinatoren, focus op AI & VR en blended learning

6. ?

De afspraak in cijfers

gesprekken met scholen, centra en schoolbesturen: 48
deelnemers gesprekken: 134
gesprekken met externe experten: 31
respondenten bevraging leraren: 643

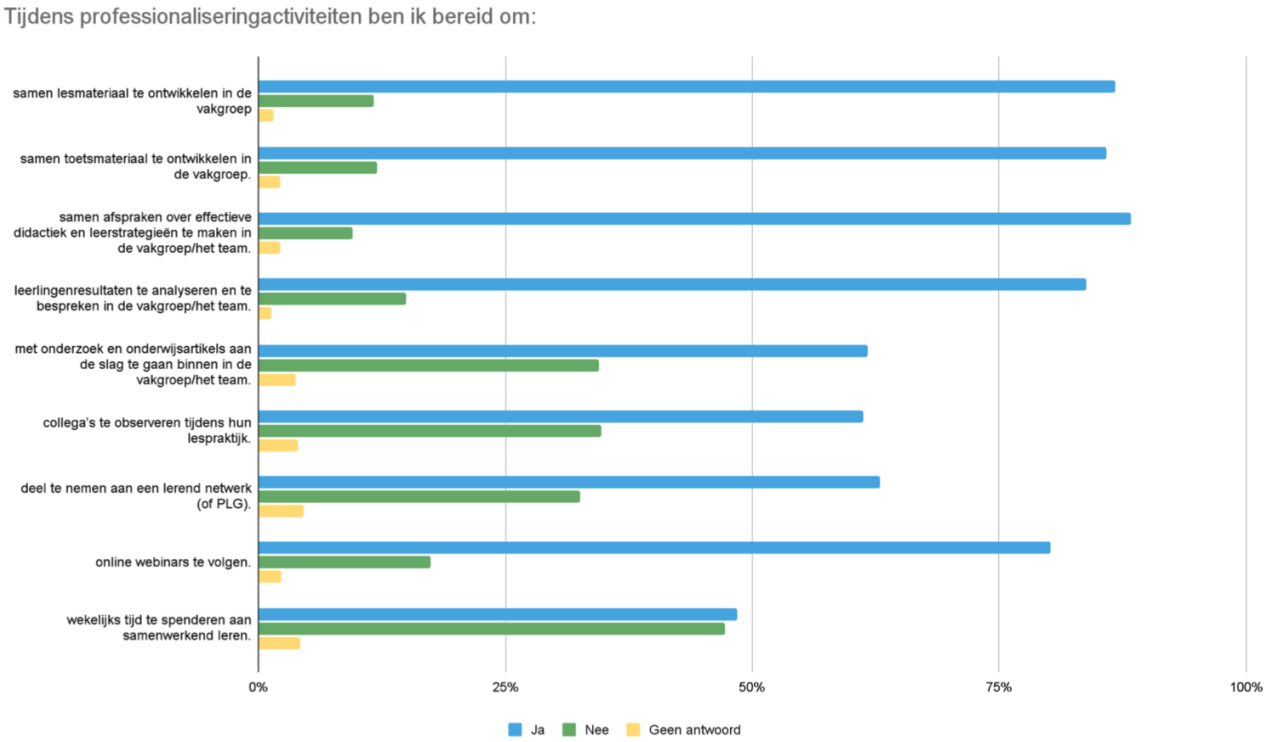

Rond welk(e) thema(s) wil je begeleid worden door POV?

Geen antwoord = 12 participanten

Top vijf thema's:

1. eindtermrealisatie eindtermen/cesuurdoelen/leerplandoelen (basisvorming en specifieke vorming) (286)
2. differentiatie binnen de klas (282)
3. leerlingevaluatie (op het juiste beheersingsniveau) (247)
4. remediëring (210)
5. ICT en mediawijsheid (173)

Hoe word je het liefst begeleid door POV?

Top vijf:

1. via vakgroep/team (375)
2. netwerken over de scholen heen (260)
3. digitaal leerpad met oa videomateriaal van concrete lespraktijk (252)
4. feedback op eigen ontwikkeld materiaal (231)
5. intervisie rond bepaald thema (190)

PROVINCIAAL ONDERWIJS VLAANDEREN

Visie op begeleiden

Een nieuw begeleidingsplan geeft ons als team de kans om onze visie op begeleiden – en dus ons handelen als begeleider – reflectief te benaderen en de visie aan een volgende update te onderwerpen.

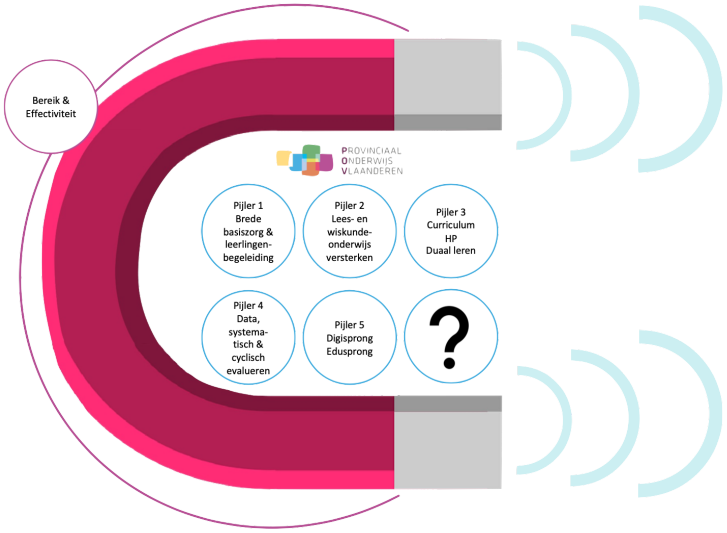

De PBD van POV streeft naar **effecten zichtbaar in het professioneel handelen** van leraren en leidinggevenden. We kiezen bewust voor trajecten met het oog op duurzaamheid en transfer.

De PBD van POV **evalueert haar werking systematisch en cyclisch** vanuit resultaten/**data** en effecten in de scholen of centra. De PBD doorloopt de PDCA en maakt deze 'kwaliteitslussen' zichtbaar. Het POV-team heeft een onderzoekende en reflectieve houding.

Het POV-team begeleidt **doelgericht**. De begeleiders expliciteren de leerdoelen en succescriteria.

Het POV-team **onderbouwt** de trajecten met (inter)nationaal onderzoek, modellen en kaders en maakt de vertaalslag naar de school- en klaspraktijk.

Het POV-team gaat voor een krachtig, lees **autoritatief leerklimaat**: hoge verwachtingen en ambitieuze leerdoelen ('academische veeleisendheid') gecombineerd met verbinding, relationele gelijkwaardigheid en hoge betrokkenheid ('hoge responsiviteit').

Het POV-team werkt steeds in **co-creatie**, zet de knowhow van scholen en centra gericht in en deelt het ontwikkelwerk met andere scholen en centra.

Het POV-team **focust op inhoud** gekoppeld aan curriculum en (leer)strategieën.

Het POV-team **begeleidt gedifferentieerd en just-in-time**: op het gepaste moment een passende begeleiding voor elke school/elk centrum/elk team. Het POV-team ageert flexibel en gaat aan de slag met elke ondersteuningsvraag, zelf of als makelaar.

Het POV-team werkt **aanklampend**, volgt in dialoog de (leer)processen op en geeft ontwikkelingsgerichte **feedback** op het handelen van de onderwijsprofessional.

Het POV-team gaat voor **gedeeld (bege)leiderschap** en **samenwerkend, levenslang leren**.

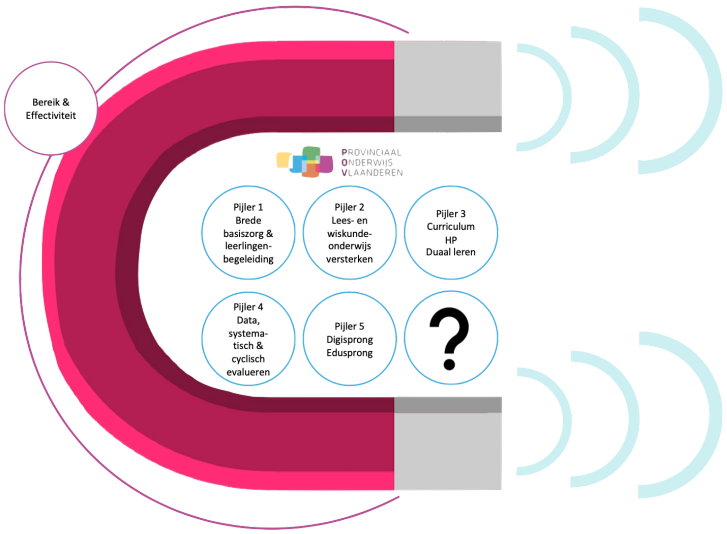

De PBD van POV is 'OK':

een **lerende, wendbare organisatie** die weet welke **richting** ze uitgaat

samen bepaald met en **op het tempo van** scholen, centra en schoolbesturen

en die met haar magnetische kracht leidinggevenden en leraren(teams)

meeneemt in verandering en hen samenbrengt om te leren.

De school/het centrum zit en blijft aan het stuur.

De PBD als **magneet**

In een magneet liggen alle ijzerdeeltjes in dezelfde richting en zo versterken ze elkaar. Een magneet trekt aan. Houd je gelijke polen tegen elkaar, dan stoten ze elkaar inderdaad af. Ook dat is soms een realiteit. Maar twee verschillende polen, met verschillende expertise, gaan samenwerken.

Met sterke magneetvelden kan je materie gewichtloos maken, optillen, een boost geven en meenemen in verdere ontwikkeling en verandering.

De PBD van POV is 'OK'

Resultaten en effecten
✓ Effect = verandering in handelen onderwijsprofessional
✓ Trajecten, duur

Kwaliteitsontwikkeling
✓ data
✓ Systematisch & cyclisch; onderzoekende houding
✓ PDCA

Doelen	Begeleiding
• Focus op inhoud • Doelgerichtheid (leerdoelen & succescriteria) • Onderbouwde trajecten	• Gedifferentieerd begeleiden • Just-in-time
Vormgeving onderwijsleerproces en leef- en leeromgeving	**Opvolging**
• Autoritatief leerklimaat • Co-creatief	• Aanklampend • Feedback

Beleid
• Gedeeld (bege)leiderschap,
• Samenwerking
• Lerende organisatie
• Samenwerkend, levenslang leren

Pijlers

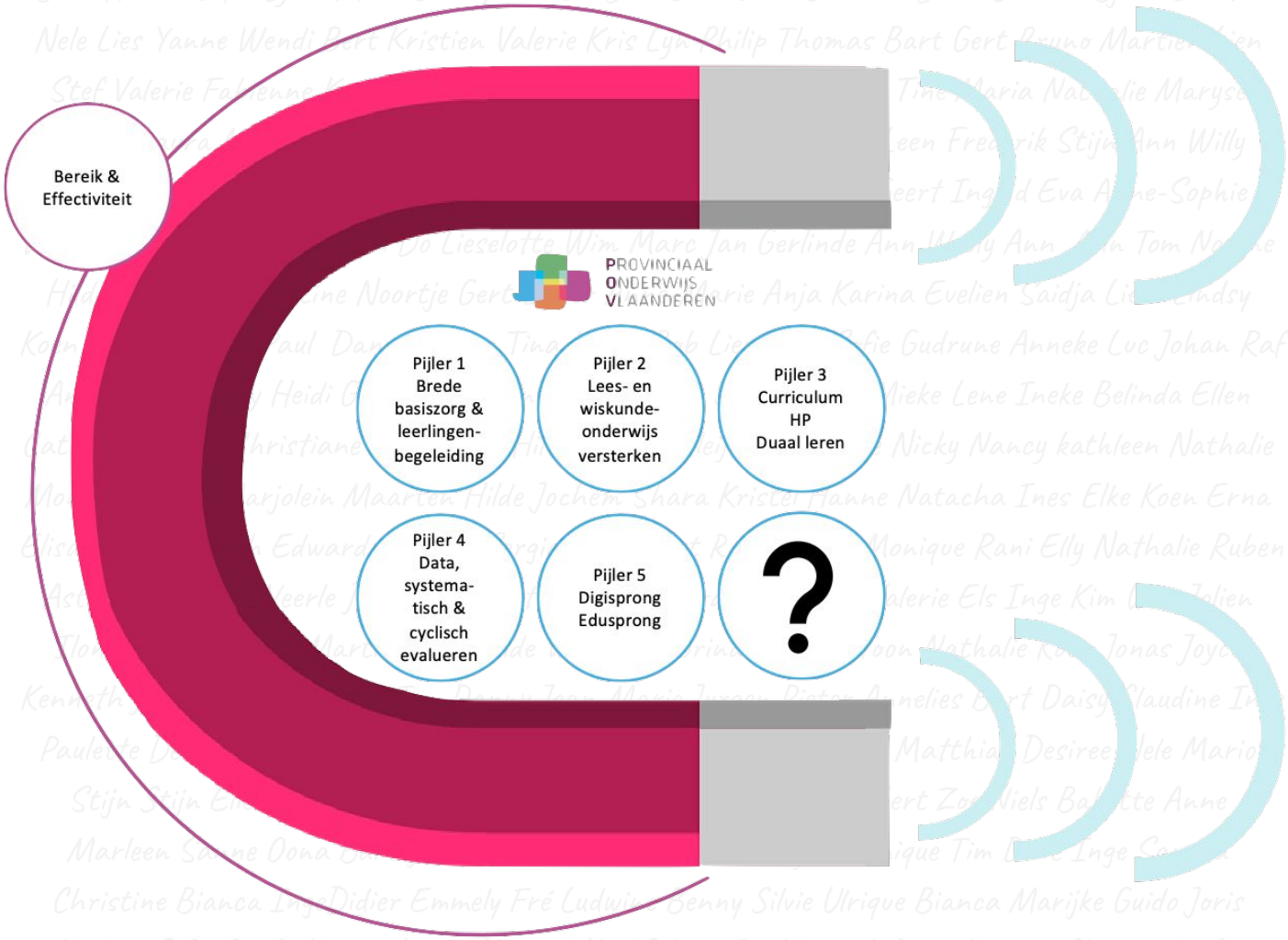
Bereik & Effectiviteit
PROVINCIAAL ONDERWIJS VLAANDEREN
Pijler 1 Brede basiszorg & leerlingen-begeleiding
Pijler 2 Lees- en wiskunde-onderwijs versterken
Pijler 3 Curriculum HP Duaal leren
Pijler 4 Data, systema-tisch & cyclisch evalueren
Pijler 5 Digisprong Edusprong
?

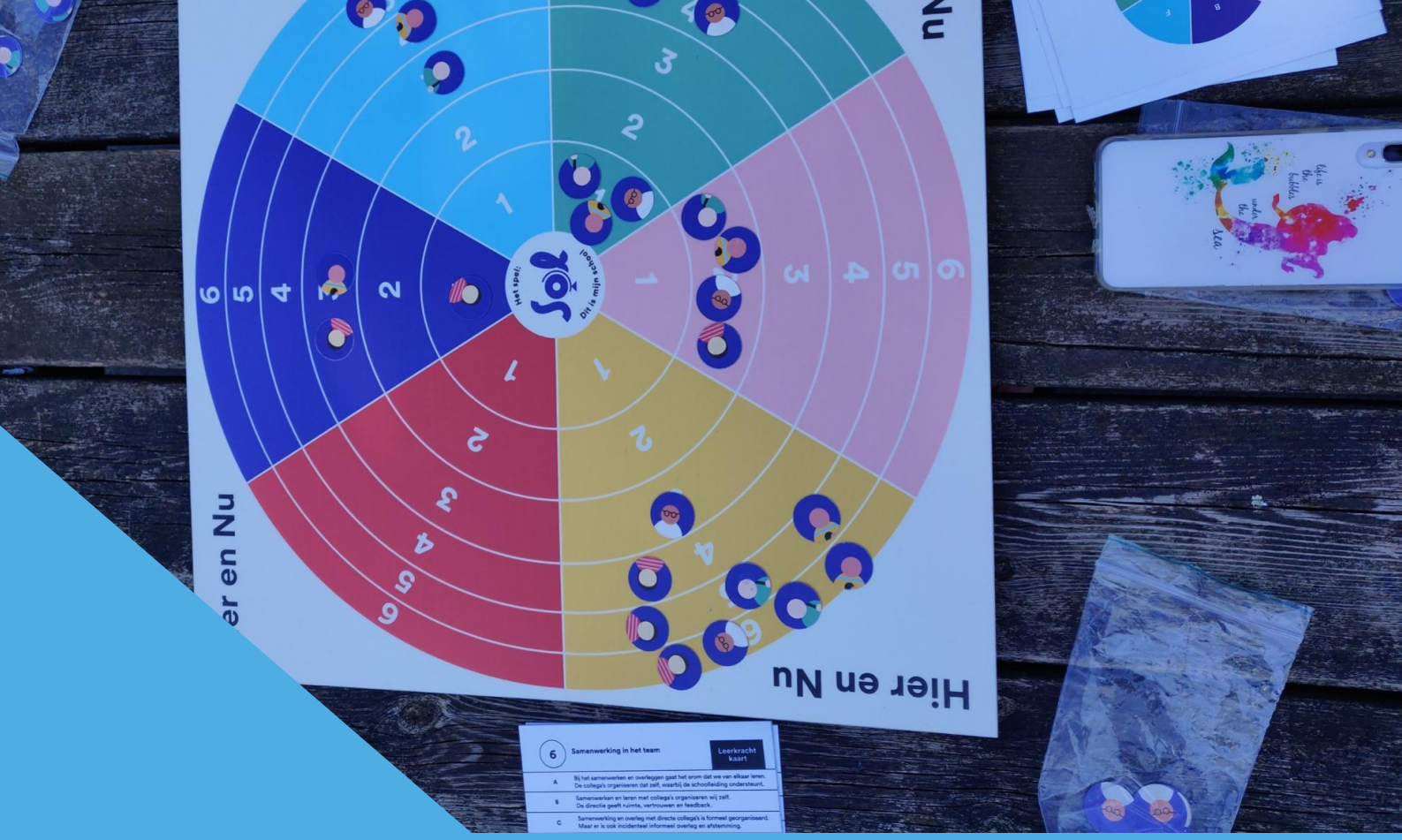

Pijler 1
Brede basiszorg en leerlingen-begeleiding

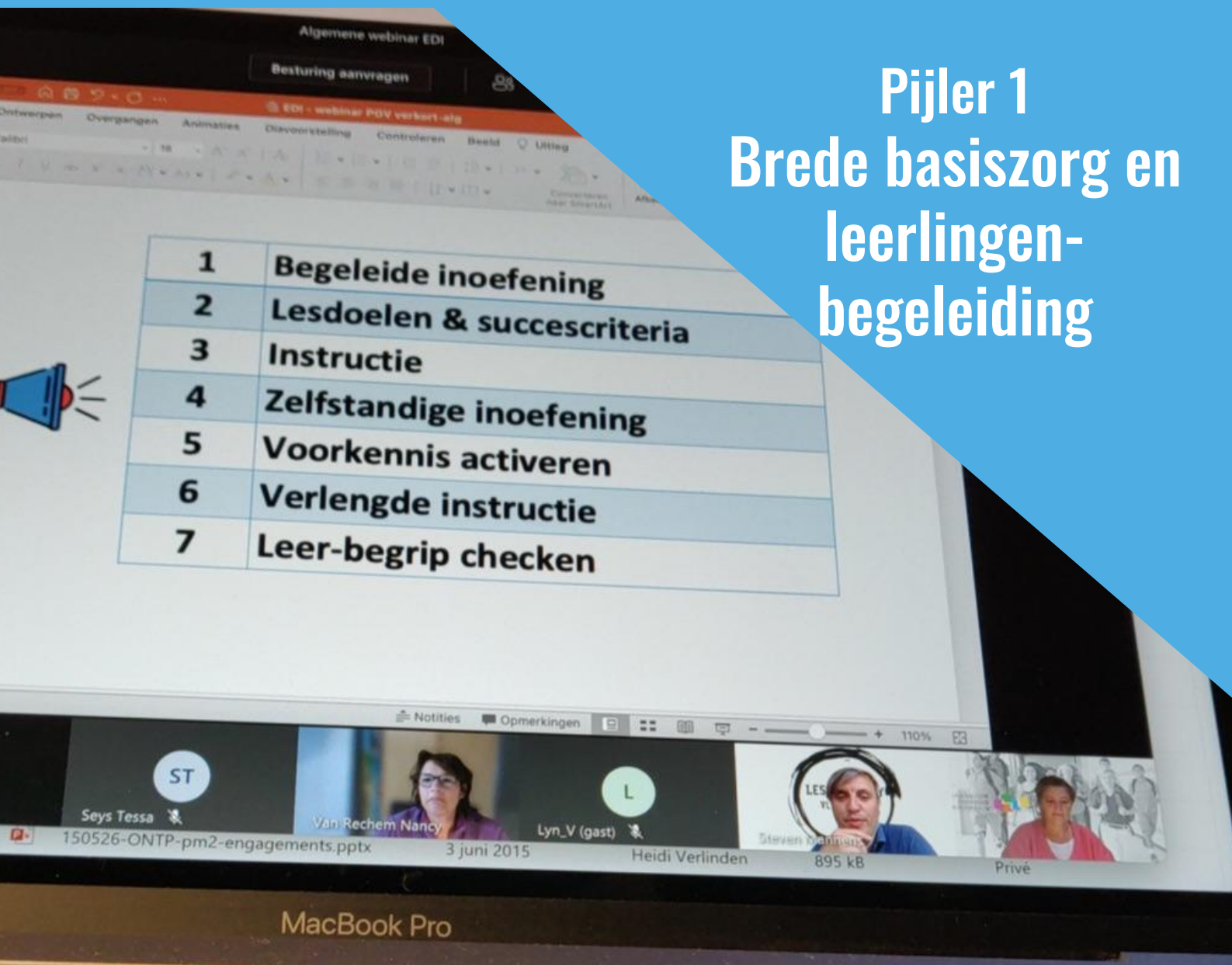

Pijlers

Pijler 1 - Leersteun – versterken brede basiszorg en verhoogde zorg met effect op de klasvloer, focus samenwerking CLB

Inzetten op verschillen – differentiatie op de klasvloer

Doelen

Doel 1.1: het handelen van leraren versterken op het vlak van differentiatie – het didactisch inzetten op verschillen

Doel 1.2: het organisatiebeleid binnen een school versterken op het vlak van differentiatie – organisatorisch inzetten op verschillen

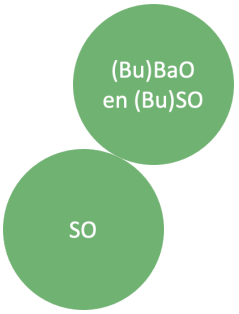

Noden van de schoolteams

Naar aanleiding van de bevragingen van PBD POV in het kader van mogelijke leerstofachterstand **en** leervertraging en van de scherpere verschillen tussen leerlingen die heel uitdagende of net haalbare doelen nodig hebben in coronatijden, en uit de gesprekken tijdens 'dé afspraak' vroegen scholen ondersteuning hoe heel praktisch – zonder veel toeters en bellen – én effectief om te gaan met differentiatie. Daarnaast voelen ze een ondersteuningsnood om de reeds aanwezige basiszorg in de klas duidelijker zichtbaar te maken.

Samenwerking / PBD als makelaar

De PBD van POV gaat voor actieve partnerschappen waarbij de expertise van elke partner complementair is.

Vechtdal college Hardenberg, Nederland i.s.m. Universiteit van Groningen en Leren Vlaanderen: pilootproject - secundaire school waarin alle leraren met EDI aan de slag gaan via lesson study.

Eventueel **vakdidactisch expert** bij lesontwerp volgens EDI.

Samenwerkend leren

Doel 1.1:

- in teams EDI-lessen ontwerpen (2 cycli);
- collegiaal hospiteren n.a.v. gezamenlijk EDI-lesontwerp.

Doel 1.2:

- PM Diepenbeek deelt ervaring en expertise m.b.t. de organisatie van niveaugroepen voor wiskunde en Frans in de 1e graad

Teamleren stimuleren bij leraren flex-uren/niveaugroepen (bijvoorbeeld lesson study,…)

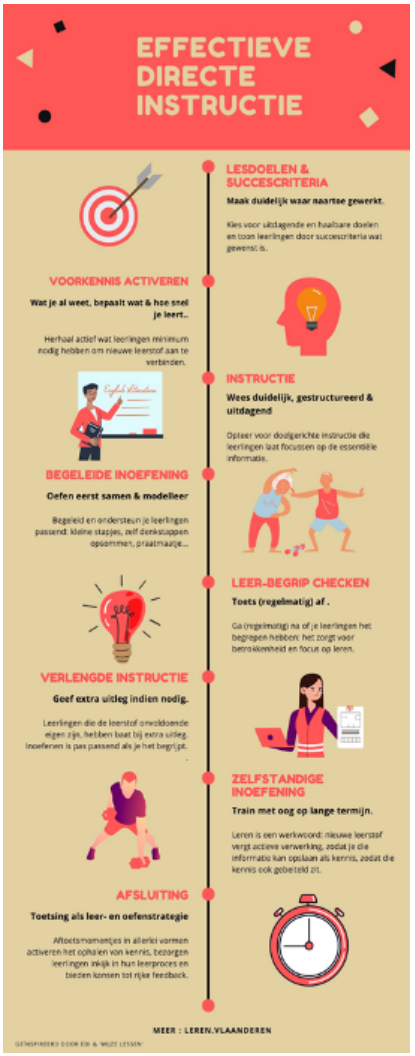

Gewenste output en effectiviteit

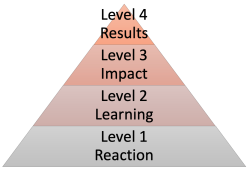

Elk begeleidingstraject focust zowel op systeemniveau (schoolbeleid) als op substantief niveau (klaspraktijk).

Doel 1.1: EDI

Gewenste output systeemniveau:

- betrokken leraren maken afspraken met beleid van de school hoe zij EDI zullen blijven inzetten in hun lespraktijk én hoe de methodiek ingang kan vinden naar het bredere schoolteam;
- doelgroep = leidinggevende en betrokken leraren.

Gewenste output substantief niveau:

- lesontwerp gebaseerd op het EDI-model: extra focus op verlengde instructie in de praktijk en klasgroep opdelen in 2 of meer stromen;
- leerwinst en -efficiëntie bij leerlingen verhoogt;
- betrokkenheid en leermotivatie bij leerlingen verhoogt;
- leraren hanteren meer didactische principes die het leren versterken;
- doelgroep = leraren algemene vakken of praktijkvakken.

In het vierniveau-model van Kirkpatrick & Kirkpatrick (2006) willen we met het EDI-traject verandering op gedragsniveau bereiken (level 3) nl. verandering in de klaspraktijk. Betrokken leraren passen de verlengde instructie (en andere didactische principes eigen aan EDI) toe. De leraar zal het lesontwerp 'uitproberen' en de les geven; de begeleider geeft ontwikkelingsgerichte feedback op het didactisch handelen van de leraar, eventueel aan de hand van video-interactiebegeleiding.

Doel 1.2: niveaugroepen en/of flex-werking i.f.v. remediëring en differentiatie optimaliseren

Gewenste output systeemniveau:

- school organiseert/optimaliseert flex-uren of niveaugroepen;
- school neemt de coaching van de betrokken leraren op in het professionaliseringsplan, met bijzondere aandacht voor de startende leraren;
- doelgroep = leidinggevende en betrokken leraren.

Gewenste output substantief niveau:

- leraren maken afspraken met elkaar en werken samen om de flex-uren of niveaugroepen concreet vorm te geven en de leerwinst van leerlingen in kaart te brengen;
- doelgroep = betrokken leraren.

In het vierniveau-model van Kirkpatrick & Kirkpatrick (2006) willen we ook hier verandering op gedragsniveau bereiken (level 3) nl. verandering in de klaspraktijk. Betrokken leraren remediëren en differentiëren, ondersteund door het systeem van de school via flex-uren of niveaugroepen. Tijdens klasbezoek geeft de begeleider ontwikkelingsgerichte feedback op de aangeboden basiszorg, het remediëren en differentiëren door de leraar.

Referentiekader OnderwijsKwaliteit (OK-kader)

R2 *De school streeft naar welbevinden **en betrokkenheid** bij alle lerenden en het schoolteam en naar tevredenheid bij ouders en bij andere relevante partners.*

R3 *De school streeft bij elke lerende naar zoveel mogelijk **leerwinst**.*

D3 *Het schoolteam hanteert **uitdagende en haalbare doelen**.*

D4 *Het schoolteam **expliciteert de doelen en de beoordelingscriteria**.*

V4 *Het schoolteam biedt een **passend, actief en samenhangend onderwijsaanbod** aan.*

B3 *Het schoolteam biedt elke lerende een **passende begeleiding** met het oog op gelijke onderwijskansen.*

Evidence informed

- Hollingsworth & Ybarra (2015)
- Tomlinson (2017)
- William & Leahy, 2018)

Doeltreffend beleid op leerlingenbegeleiding versterken, in samenwerking met CLB

Doelen

Doel 1.3: brede basiszorg en verhoogde zorg versterken i.f.v. een krachtige leeromgeving en verhoogde leerwinst bij leerlingen

(Bu)BaO en (Bu)SO

Doel 1.4: scholen en leraren(teams) ondersteunen bij het aanbieden en evalueren van de eindtermen van sleutelcompetentie 13, de leercompetenties.

SO en BuSO OV4

Noden van de schoolteams

21-24: schoolteams ondersteunen en coachen om de juiste (basis)zorg aan te bieden. Het M-decreet wordt vervangen door het leersteundecreet.

Tijdens de gesprekken van ‘dé afspraak’ kwam bij vele scholen het nieuwe leersteundecreet naar voor. De afgelopen jaren werden al heel wat inspanningen geleverd m.b.t. leerlingenbegeleiding op de 4 domeinen. Van de 4 domeinen bleek ‘leren en studeren’ het moeilijkste qua implementatie tot op de klasvloer.

De scholen vragen extra ondersteuning bij de implementatie van het nieuwe leersteundecreet en bij de invullingen van de vernieuwde rollen voor leerlingenbegeleiders, CLB, ondersteuningsnetwerk, …

De eindtermen van sleutelcompetentie 13 ‘leren leren’ blijven voor vele leraren een uitdaging: enerzijds zo gelinkt aan hun beroep, aan hun professionele identiteit en anderzijds vinden ze deze eindtermen moeilijk te evalueren. *Wanneer zijn die eindtermen nu bereikt?* Is en veel gestelde ondersteuningsvraag.

Samenwerking / PBD als makelaar

De PBD van POV gaat voor actieve partnerschappen waarbij de expertise van elke partner complementair is.

CLB: in de trajecten gaan we telkens aan de slag samen met de school en het betrokken CLB:

- consultatieve leerlingenbegeleiding en signaalfunctie i.f.v. schoolondersteuning;
- registratie in LARS - data.

Professionaliseringspartners:

- Bazalt, Nederland;
- onderzoekscentra hogescholen – wijze lessen (Surma et al., 2019).

Samenwerkend leren

Schoolteams maken engagementen m.b.t. krachtige didactiek schoolbreed zichtbaar.

Schoolteams bundelen effectieve leerstrategieën i.f.v. zelfregulerend leren (SC 13).

Schoolteams ontwikkelen leidraad voor leerlingengesprekken of sturen bestaande bij, afgestemd op de eindtermen (SC 13).

Gewenste output en effectiviteit

Elk begeleidingstraject focust zowel op systeemniveau (schoolbeleid) als op substantief niveau (klaspraktijk).

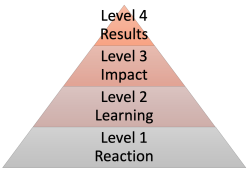

Doel 1.3:

Gewenste output systeemniveau:

- doelgericht afsprakenkader brede basiszorg i.f.v. een krachtige leeromgeving;
- samenwerkingsafspraken met CLB en verduidelijking rollen in het kader van doeltreffend beleid op leerlingenbegeleiding en het zorgcontinuüm;
- aanpak expliciteren coachen, aansturen en opvolgen van leraren m.b.t. schoolbrede afspraken (onderwijskundig leiderschap);
- doelgroep = kernteam per school.

Gewenste output substantief niveau:

- implementeren van de afspraken brede basiszorg, zichtbaar op de klasvloer;
- leerlingen hanteren leerstrategieën i.f.v. zelfregulerend leren;
- leerlingen systematisch opvolgen ifv leerwinst;
- doelgroep = lerarenteam.

Doel 1.4:

Gewenste output systeemniveau:

- realisatie van de eindtermen van SC13 binnen de school. Concreet zullen a.d.h.v. een tool het aanbod en de evaluatie van deze eindtermen kunnen gecoacht en gemonitord worden;
- doelgroep = kernteam van leidinggevende(n), graad-coördinatoren, GOK-coördinator, leerlingenbegeleider(s) en leraren.

Gewenste output substantief niveau:

- implementeren van de nieuwe eindtermen ‘leren leren’ in de klaspraktijk: aan de hand van beknopte, praktische fiches zullen leraren aangeven hoe zij deze eindtermen aanbieden en evalueren:
  - 21-22: bundelen van de door leraren ontwikkelde fiches en delen binnen de school;
  - 22-23: analyse van de fiches op basis van vermelde kennis in de eindtermen en van de taxonomie van Bloom i.f.v. kwaliteitsontwikkeling; op basis van feedback passen leraren de fiches aan;
  - 23-24: de aangepaste fiches worden over de scholen heen gedeeld en het repertoire wordt uitgebreid;
- doelgroep = leraren(teams).

We willen schoolteams wapenen de juiste zorg te kunnen aanbieden en dus wat het vierniveau-model van Kirkpatrick & Kirkpatrick (2006) betreft streven we ernaar verandering op gedragsniveau te bereiken (level 3) nl. op de klasvloer. Meer nog, we bespreken met de beleidsteams in de scholen hoe zij de brede basiszorg en de verhoogde zorg op de klasvloer bij hun leraren zullen coachen en opvolgen.

Tijdens klasbezoeken zal de begeleider ontwikkelingsgerichte feedback geven op het didactisch handelen van de leraren. In de kijkwijzer zullen de principes van een autoritatief leerklimaat en van de nieuwe autoriteit, gekenmerkt door nabijheid en steun verwerkt worden.

Referentiekader OnderwijsKwaliteit (OK-kader)

R3 De school streeft bij elke lerende naar zoveel mogelijk leerwinst.

D4 Het schoolteam expliciteert de doelen en de beoordelingscriteria.

B1 Het schoolteam geeft de begeleiding vorm vanuit een gedragen visie en systematiek en volgt de effecten van de begeleiding op.

B2 Het schoolteam biedt begeleiding zowel op het vlak van leren, leerloopbaan, sociaal-emotionele ontplooiing als fysiek welzijn.

B3 Het schoolteam biedt elke lerende een passende begeleiding met het oog op gelijke onderwijskansen.

B4 Het schoolteam geeft de begeleiding vorm samen met de lerende, de ouders/thuisomgeving en andere relevante partners.

O1 Het schoolteam geeft de lerenden adequate feedback met het oog op de voortgang in het leer- en ontwikkelingsproces.

BL7 De school ontwikkelt en voert een **doeltreffend beleid** op het vlak van **leren en onderwijzen**.

Evidence informed

- Clarke (2016)
- Coppieters (2019)
- Hattie & Clarke (2019)
- Hattie & Zierer (2018)
- D'Aes (2019)
- Daniëls (2020)
- Dijkstra et al. (2021)
- Surma et al. (2019)
- van Nus (2018)
- William & Leahy (2018)

Diep Lezen

LES 1

Pijler 2
Lees- en wiskunde-onderwijs versterken

ET rond lezen:

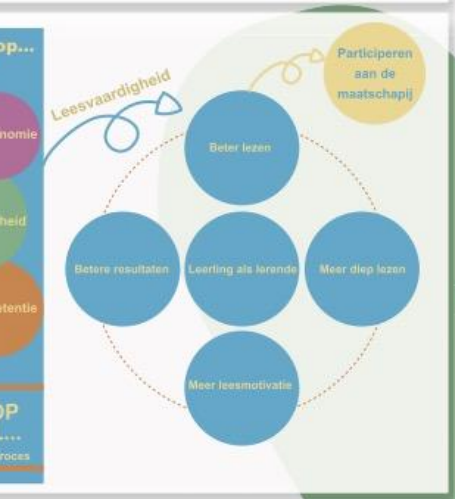

Pijler 2 - Lees- en wiskundeonderwijs versterken

Leesonderwijs

In het actieplan naar aanleiding van peilingsonderzoek Nederlands BaO (en internationaal onderzoek zoals PISA voor de 15-jarigen) heeft de begeleidingsdienst van POV zich geëngageerd tot onderstaande doelen.

(Bu)BaO en SO

Doelen leesonderwijs

Doel 2.1: schoolteams ondersteunen om een schooleigen, effectief leesbeleid te implementeren in functie van het verhogen van de leesvaardigheid en leesmotivatie van leerlingen

Doel 2.2: leraren verder professionaliseren in effectieve leesdidactiek

Doel 2.3: vertrekkende van een onderzoeksvraag samen met leraren-/beleidsteams relevante data selecteren, analyseren en verwerken in functie van kwaliteitsontwikkeling en leerwinst voor alle leerlingen

Noden van de schoolteams

- **21-24:** in 'dé afspraak' met de PBD gaf elke provinciale buitengewone basisschool aan dat het versterken van het leesonderwijs een prioriteit is voor de volgende schooljaren. Tijdens het schooljaar 20-21 hebben een kernteam en een team 'ontwikkeling draaiboek' van de verschillende basisscholen dit traject reeds voorbereid.
- **21-24:** tijdens 'dé afspraak' met de PBD bevestigde elke secundaire school betrokken bij Leeswijs het lopende leestraject in de eerste graad – al dan niet bijgestuurd – te zullen verderzetten. In 21-22 wordt er verbreed: ook de leraren Nederlands van de tweede graad en leerkrachten PAV worden betrokken en 4 nog niet deelnemende scholen gaven aan te willen instappen en hun leesonderwijs zo te willen versterken. In 22-23 gaan we als PBD de leesdialoog aan met de provinciale secundaire scholen die nog niet deelnemen aan Leeswijs. In 23-24 verbreden we naar de derde graad en gaan op die manier gefaseerd mee met de modernisering SO en de nieuwe eindtermen.

Samenwerking / PBD als makelaar

De PBD van POV gaat voor actieve partnerschappen waarbij de expertise van elke partner complementair is.

UGent, onderzoeksgroep Hilde Van Keer: effectmeting en analyse/verwerking van de resultaten & onderbouwing leesdidactiek.

Iedereen Leest: expertise m.b.t. leesmotivatie inclusief rijke kennis van leesaanbod en krachtige leesomgeving.

Bibliotheken, in het bijzonder Evergem & Hasselt: strategieën m.b.t. leesbevordering en hun breed leesnetwerk.

(Bron: "Thematafel" (Bib Evergem, 2021))

Professionaliseringspartners:

- GO! en PBD stad Antwerpen m.b.t. methodiek LIST;
- Vives hogeschool: uitwisseling over leesprojecten heen;
- POA: duo-begeleiding van een aantal trajecten in Antwerpen.

Samenwerkend leren

Binnen de scholen zullen klasbezoeken bij elkaar (collegiale visitatie intern) gefaciliteerd en gestimuleerd worden binnen het leestraject.

In het leesproject bouwen we ook uitwisselmomenten tussen de scholen in.

Het draaiboek LIST werd ontwikkeld door teamleden van de verschillende provinciale buitengewone basisscholen en zal gebruikt worden als leeswijzer voor het implementeren van LIST in de scholen.

Via een gesloten facebookpagina delen leraren en begeleiders leestips en literatuur over leesbeleid met elkaar.

Wat is een **miniles**?

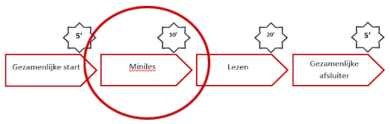

- Het is een manier om te praten over boeken, voorafgaand aan de 20 minuten aaneengesloten leestijd.
- Het is een korte les: ze duurt maximaal 10 minuten (organisatie en klasmanagement inbegrepen).
- Ze vertrekt van een specifiek leesdoel en gaat over een bepaald onderwerp.
- Ze is gekoppeld aan een leesvraag waarmee de leerlingen tijdens hun leestijd aan de slag gaan. De miniles geeft dus richting aan het lezen.
- Het antwoord op de leervraag komt uit het boek van de leerlingen (en wordt niet door hen verzonnen).
- Jouw miniles sluit naadloos aan op de gezamenlijke start (of is erin verweven, zie eerder).
- We geven een miniles twee- tot driemaal per week.

Leestechniek	- AVI - DMT Optioneel: - Intonatietoets - Stilleestoets
Leesbegrip	- CITO - VTBL - Methodegebondentoetsen
Leesmotivatie	- SRQ
Leesgedrag	- Registratie leesgesprekjes - Logboek per leerling (zie 'gezamenlijke afsluiter')

Gewenste output en effectiviteit

Elk begeleidingstraject focust zowel op systeemniveau (schoolbeleid) als op substantief niveau (klaspraktijk).

Gewenste output systeemniveau:

- vertrekkend vanuit de huidige situatie
- (schoolleesfoto) naar een (vernieuwde) visie op leesbeleid en de uitrol van een leesactieplan;
- doelgroep = kernteam (beleidsmensen, leraren én leerlingen).

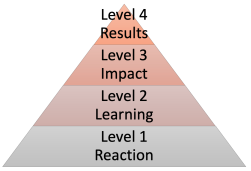

Gewenste output substantief niveau:

- implementeren van effectieve leesdidactiek in leeslessen a.d.h.v. LIST (BuBaO) en diep lezen en VLOR-sleutels (SO);
- doelgroep = type basisaanbod en type 9 met focus op het voortgezet lezen (BuBaO) en leraren Nederlands (SO).

In het vierniveau-model van Kirkpatrick & Kirkpatrick (2006) willen we met het leestraject verandering op gedragsniveau bereiken (level 3) nl. verandering in de leesdidactiek. Leraren bieden effectief leesonderwijs aan in een school met een sterk leesbeleid. Zij implementeren principes LIST (BuBaO) of diep lezen (SO) in de klaspraktijk. Tijdens klasbezoeken zal de begeleider ontwikkelingsgerichte feedback geven op het didactisch handelen van de leraren. Ook de analyse van ontwikkelde materialen biedt kansen om feedforward te geven aan de leraren.

Referentiekader OnderwijsKwaliteit (OK-kader)

R3 *De school streeft bij elke lerende naar zoveel mogelijk* ***leerwinst****.*

D1 *Het schoolteam realiseert doelgericht een* ***brede en harmonische vorming*** *die betekenisvol is.*

BL7 *De school* ***ontwikkelt*** *en voert een* ***doeltreffend beleid*** *op het vlak van* ***leren en onderwijzen.***

Evidence informed

- Deci & Ryan (2000)
- Vansteelandt & Hebbrecht (2020)
- Onderwijsinspectie (2020)
- Onderwijsinspectie (2021)
- Pereira & Nicolaas (2019)
- Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming (2019)
- Vlaamse Onderwijsraad (2019)

LIST-methodiek:

- Chambers (2021)
- Hogeschool Utrecht et al. (2019)
- Hogeschool Utrecht et al. (2012)

Close Reading:

- Fisher & Frey (2014)
- Fisher & Frey (2015)

Wiskundeonderwijs

In het actieplan naar aanleiding van peilingsonderzoek wiskunde A- en B-stroom heeft de begeleidingsdienst van POV zich geëngageerd tot onderstaande doelen.

Doelen

Doel 2.4: wiskundeleraren verder professionaliseren in effectief wiskundeonderwijs

Doel 2.5: scholen ondersteunen bij het in kaart brengen van de realisatie eindtermen basisgeletterdheid wiskunde

Doel 2.6: vertrekkende van een onderzoeksvraag samen met leraren-/beleidsteams relevante data analyseren en verwerken in functie van kwaliteitsontwikkeling en leerwinst

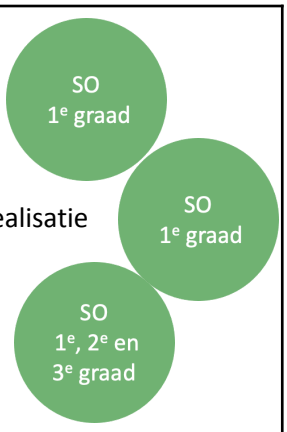

Noden van de schoolteams

We vertrekken vanuit het schooleigen rapport m.b.t. peilingstoetsen. Elke school die deelgenomen had aan de peilingstoetsen (A-stroom en B-stroom) ging op onze uitnodiging tot data-analyse en -bespreking in. De scholen zonder peilingstoetsen zijn ook benieuwd naar de resultaten. Met hen gaan we aan de slag vanuit een eigen onderzoeksvraag.

Er zijn veel ondersteuningsvragen over het in kaart brengen van de eindtermen basisgeletterdheid wiskunde, de remediëring en het rapporteren naar leerlingen en ouders.

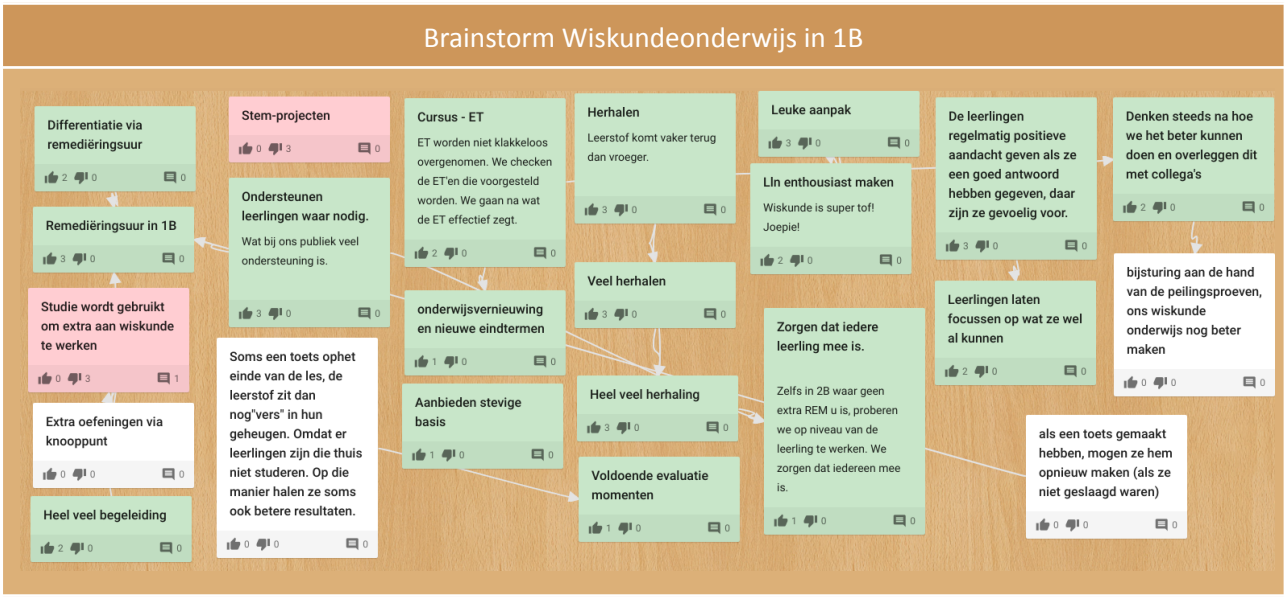

Samenwerking / PBD als makelaar

De PBD van POV gaat voor actieve partnerschappen waarbij de expertise van elke partner complementair is.

STEP, expertise in feedbackrapporten, datageletterdheid en valorisatietrajecten. We lopen samen een traject om van elkaar te leren.

Examencommissie, uitwisseling van expertise.

Professionaliseringspartners:

- VVWL (Vlaamse Vereniging voor Wiskundeleraars);
- Expert-leraren wiskunde (PITO Stabroek en PSS Voeren).

Samenwerkend leren

Collegiale visitatie (intern, in de school) wordt in het traject ingebouwd: leraren wiskunde gaan bij elkaar observeren a.d.h.v. een (samen ontwikkelde) kijkwijzer. Focus van de kijkwijzer ligt in lijn met de actiepunten van de vakgroep wiskunde. Via vakgroepoverleg met elkaar in gesprek gaan over effectief wiskundeonderwijs. In co-creatie een leerlijn ontwikkelen, focus van de leerlijn ligt opnieuw in lijn met de actiepunten van de vakgroep wiskunde.

Gewenste output en effectiviteit

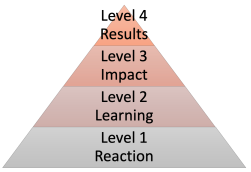

21-22: verderzetting trajecten in scholen die al lopen sinds 20-21 en opstart trajecten in bijkomende scholen die peilingstoetsen aflegden

22-23: opstart trajecten die geen peilingstoetsen aflegden a.d.h.v. een eigen onderzoeksvraag

23-24: aan de slag met resultaten van de peilingstoetsen

24-25: aan de slag met resultaten Vlaamse toetsen

Elk begeleidingstraject focust zowel op systeemniveau (schoolbeleid) als op substantief niveau (klaspraktijk).

Gewenste output systeemniveau:

- een visie op effectief wiskundeonderwijs, omgezet in concrete acties en een voorziene monitoring;
- doelgroep = vakgroep wiskunde meestal samen met leidinggevende of coördinator.

Gewenste output substantief niveau:

- effectievere wiskundelessen met een grotere leerwinst voor elke leerling;
- doelgroep = leraren wiskunde;
- 'collective teachers efficicacy' door leerkrachten met elkaar in gesprek te laten gaan.

In het vierniveau-model van Kirkpatrick & Kirkpatrick (2006) willen we met het wiskundetraject verandering op gedragsniveau bereiken (level 3) nl. verandering in de wiskundedidactiek. Het effect is schoolspecifiek, afhankelijk van de geselecteerde acties (bijvoorbeeld overleg tussen leraren PAV en wiskunde met het oog op sterkere verankering van het geleerde, meer inzetten op verschillen in de klas, strategieën om growth mindset bij leerlingen te ontwikkelen, aan de slag met domeinspecifieke taal, samenwerking rond STEM,…).

Tijdens klasbezoeken, tijdens het samen ontwerpen van een wiskundeles of a.d.h.v. analyse van lesmateriaal zal de begeleider ontwikkelingsgerichte feedback geven op het didactisch handelen van de leraren.

Referentiekader OnderwijsKwaliteit (OK-kader)

R1 *De school bereikt de **minimaal gewenste output** bij een zo groot mogelijke groep van lerenden.*

R4 *De school stimuleert de **studievoortgang** van elke lerende.*

K2 *De school **evalueert haar werking cyclisch, systematisch en betrouwbaar** vanuit de resultaten en effecten bij de lerenden.*

O3 *Het schoolteam **stuurt het onderwijsleerproces bij** op basis van de feedback- en evaluatiegegevens.*

Evidence informed

- Penninckx et al. (2017)
- Steunpunt Toetsontwikkeling en Peilingen (n.d.)
- Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming (2019)
- Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming (2021)

Traject A-stroom:

- Surma et al. (2019)

Traject B-stroom:

- Dweck (2017)
- Struyven et al. (2015)
- UCLL (2019)

De taxonomie van Bloom zit in het hele didactische proces...

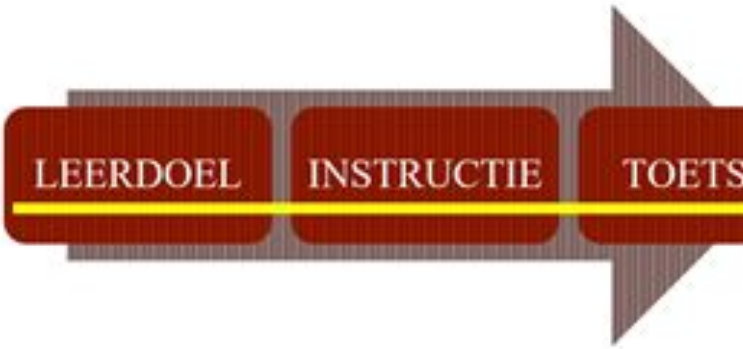

ALLIGNMENT

Pijler 3
Curriculum, HP en duaal leren

Pijler 3 - Implementeren van curriculumwijziging: het realiseren van onderwijsdoelen met bijzondere aandacht voor evaluatie, duaal leren, handelingsplanning en (ex-)OKAN.

Realisatie onderwijsdoelen

In onze visie op begeleiden hebben we bewust de focus op inhoud, op curriculum geëxpliciteerd (Darling-Hammond, 2017). Volgens onderzoek van Darling-Hammond (2017) is dit de link met de context van de klaspraktijk en aldus één van de kenmerken van effectieve professionele ontwikkeling van leraren. De scholen staan de komende schooljaren voor uitdagingen – lees kansen – die de modernisering SO en het nieuwe curriculum met zich meebrengen.

In het kader van gedifferentieerd begeleiden, het DNA van onze PBD, schenken we bijzondere aandacht bij deze pijler aan de startende directeuren binnen het provinciaal onderwijs.

Doelen

Doel 3.1: scholen ondersteunen bij de realisatie van de eindtermen, cesuurdoelen en leerplandoelen (die leiden tot beroepskwalificaties) in de 1e, 2e en 3e graad

Doel 3.2: professionaliseren van leraren m.b.t. leerlingenevaluatie afgestemd op het doelenkader

Doel 3.3: centra voor volwassenenonderwijs ondersteunen bij cursistenevaluatie in NT2 en praktijkopleidingen

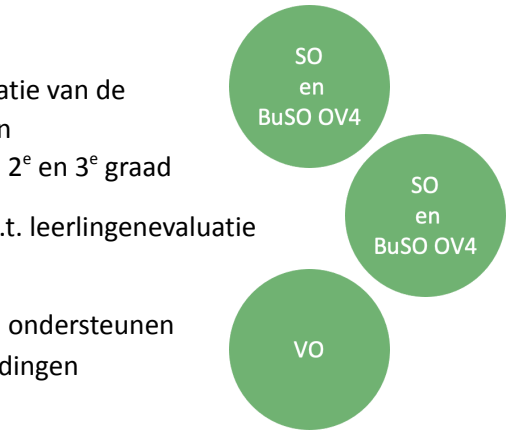

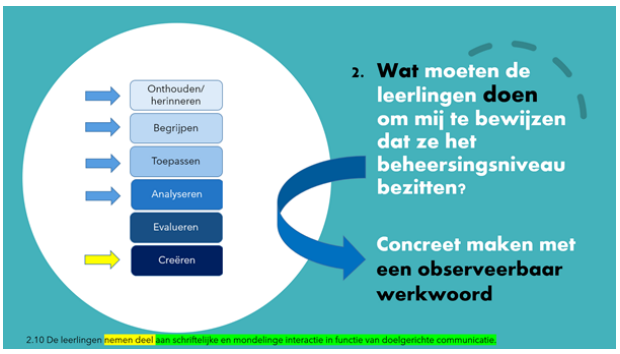

Noden van de schoolteams

21-24: deze pijler stond in 'dé afspraak' met stip op nummer 1 van de door de school of het centrum geselecteerde top van prioriteiten voor de volgende schooljaren.

De ondersteuningsnoden voor het SO en BuSO OV4 zijn wat betreft

- de 1ste graad: basisgeletterdheid en aanpak 'transversale' eindtermen en afstemming hiervan op aanpak in de 2de graad;
- de 2de graad: ICT & mediawijsheid (SC4, zie pijler 5), STEM (SC 6), leercompetenties (SC13 zie pijler 1 en 5), de cesuurdoelen en de doelen van het specifiek gedeelte die leiden tot beroepskwalificaties;
- de 3de graad: lessentabellen, schooleigen koppeling van eindtermen aan vakken, projecten of (leerlingen)gesprekken en overzicht eindtermen/cesuurdoelen/doelen BK per leraar ('pakketjes').

Wat BuSO betreft ook ondersteuningsvraag naar concretisering doelenkaders van OV3.

De noden voor BuBaO zijn het ontwikkelen van leerlijnen (bijvoorbeeld leren leren, ICT, socio-emotionele ontwikkeling,…).

De groeikansen geschetst door de onderwijsinspectie m.b.t. evaluatie wordt bevestigd door álle scholen en centra. Het betreft de grootste bezorgdheid van de provinciale scholen en centra rond curriculum: evalueren afgestemd op het doelenkader (alle onderwijsniveaus), op het juiste beheersingsniveau van Bloom (SO).

Ook duaal leren blijft een prioriteit voor het provinciaal onderwijs!

Het buitengewoon onderwijs, zowel basis- als secundair onderwijs, zien hun groeikansen in de individuele handelingsplannen, de evaluatiefase van de cyclus en het versterken van de klassenraden (vnl. SO).

Voor het VO situeren de ondersteuningsvragen mbt het curriculum zich vnl. in de opleidingen NT2 en praktijk (nijverheidsopleidingen).

Samenwerking / PBD als makelaar

De PBD van POV gaat voor actieve partnerschappen waarbij de expertise van elke partner complementair is.

Om leraren te professionaliseren in de nieuwe eindtermen slaan we als PBD POV de handen in elkaar met lectoren **hogescholen en lerarenopleidingen,** met **beroepsverenigingen leraren**, met **expert-leraren** uit secundaire scholen, met experten uit de **ontwikkelcommissies** en met collega begeleiders van het **GO! In duo-begeleiding** organiseren we webinars en professionele leergemeenschappen (PLG's) voor leraren per sleutelcompetentie of vak. De webinars worden opgenomen en kunnen steeds (her)bekeken worden.

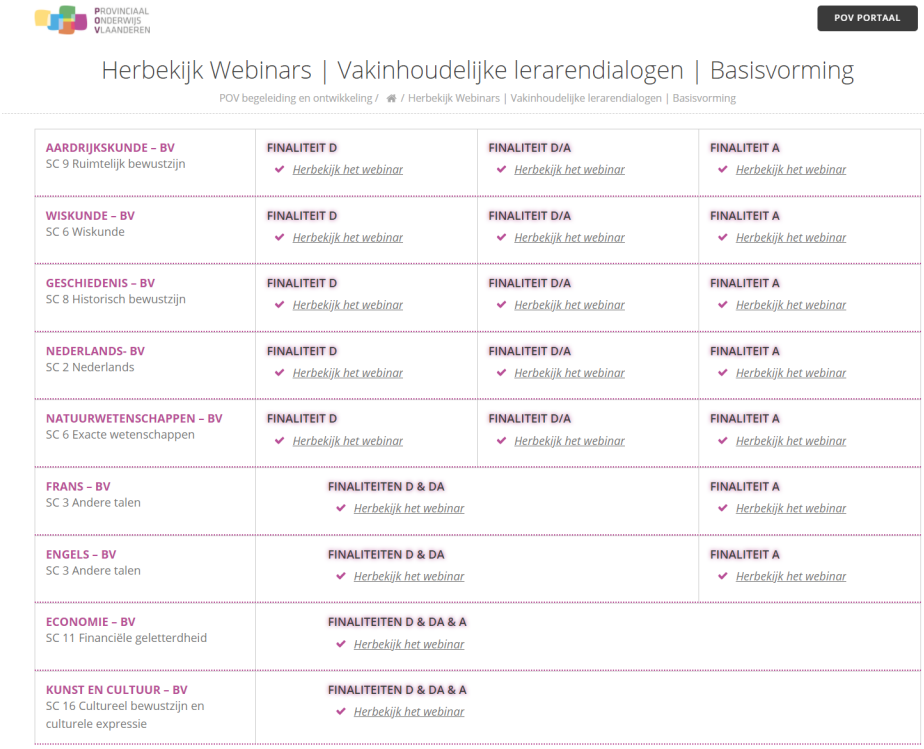

PROVINCIAAL ONDERWIJS VLAANDEREN

POV PORTAAL

Herbekijk Webinars | Vakinhoudelijke lerarendialogen | Basisvorming

POV begeleiding en ontwikkeling / / Herbekijk Webinars | Vakinhoudelijke lerarendialogen | Basisvorming

AARDRIJKSKUNDE – BV SC 9 Ruimtelijk bewustzijn	**FINALITEIT D** Herbekijk het webinar	**FINALITEIT D/A** Herbekijk het webinar	**FINALITEIT A** Herbekijk het webinar
WISKUNDE – BV SC 6 Wiskunde	**FINALITEIT D** Herbekijk het webinar	**FINALITEIT D/A** Herbekijk het webinar	**FINALITEIT A** Herbekijk het webinar
GESCHIEDENIS – BV SC 8 Historisch bewustzijn	**FINALITEIT D** Herbekijk het webinar	**FINALITEIT D/A** Herbekijk het webinar	**FINALITEIT A** Herbekijk het webinar
NEDERLANDS- BV SC 2 Nederlands	**FINALITEIT D** Herbekijk het webinar	**FINALITEIT D/A** Herbekijk het webinar	**FINALITEIT A** Herbekijk het webinar
NATUURWETENSCHAPPEN – BV SC 6 Exacte wetenschappen	**FINALITEIT D** Herbekijk het webinar	**FINALITEIT D/A** Herbekijk het webinar	**FINALITEIT A** Herbekijk het webinar
FRANS – BV SC 3 Andere talen	**FINALITEITEN D & DA** Herbekijk het webinar		**FINALITEIT A** Herbekijk het webinar
ENGELS – BV SC 3 Andere talen	**FINALITEITEN D & DA** Herbekijk het webinar		**FINALITEIT A** Herbekijk het webinar
ECONOMIE – BV SC 11 Financiële geletterdheid	**FINALITEITEN D & DA & A** Herbekijk het webinar		
KUNST EN CULTUUR – BV SC 16 Cultureel bewustzijn en culturele expressie	**FINALITEITEN D & DA & A** Herbekijk het webinar		

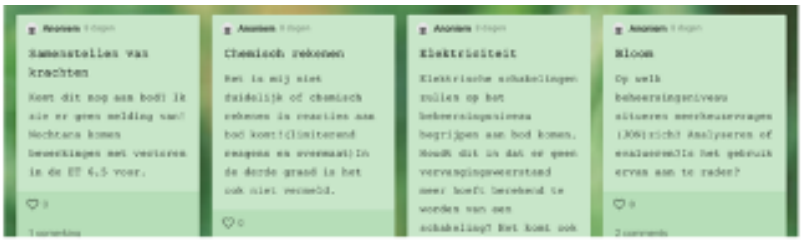

Padlet met vragen van leraren over eindtermen wetenschappen na het bekijken van de filmpjes – tijdens het contactmoment worden deze vragen in de diepte besproken met de deelnemers

Sectoren: in 'dé afspraak' hebben we met elke sector de prioriteiten van het provinciaal onderwijs besproken (en daaraan gekoppeld de noden vanuit het werkveld); vanaf 21-22 bespreken PBD POV, sector en scholen (leidinggevenden en TAC) het vormingsaanbod van de sector i.f.v. een doeltreffend professionaliseringsbeleid in de school en het bewaken van de transfer van het geleerde naar de lespraktijk.

RTC : vormingsprogramma voor praktijkleraren in 21-22

I-STEM: ontwikkeling STEM-projecten

Professionaliseringspartners:

- Onderwijsinspectie – klankbordgroep 1e graad en niveaugebonden overleg

- POA: duobegeleiding van een aantal trajecten in Antwerpen rond STEM

Samenwerkend leren

Ontwikkeling door kernteam van een schooleigen realisatie- en evaluatiematrix per graad; tussentijds wordt er continu afgetoetst bij de vakgroepen binnen de school.

De professionalisering van leraren rond de nieuwe eindtermen wordt gefaseerd aangepakt, volgens het tempo van de modernisering SO (van 1ste graad over 2de graad naar 3de graad):

21-22:

- online aanbod voor (startende) leraren 1ste en 2de graad in augustus/september en in januari: nieuwe eindtermen per sleutelcompetentie/vak;
- professionele leergemeenschappen voor leraren 2de graad i.s.m. vakdidactische experten;
- op maat begeleiding vakgroepen in de scholen voor 1ste graad (in 20-21 werden voor hen PLG's georganiseerd).

Bewust gaan we van 'leren over de scholen heen' via PLG's naar het verankeren in de school, via de vakgroepen, op maat. Dus in 22-23 gaan we ook in de 2de graad meer evolueren naar op maat begeleiding in de school.

De analyse van de eindtermen of doelen – zowel kennis als handelingswerkwoord/ beheersingsniveau Bloom – als vertrekpunt bij het ontwerpen van lessen en projecten. Leraren gaan concreet aan de slag met hun lesmateriaal en evaluaties mbt de

taxonomie van Bloom en leren van elkaar.

Wat samenwerkend leren rond STEM betreft:

- visualisatie visie op STEM – schooleigen bespreking met leraren STEM-disciplines;
- ontwikkeling en uitrol draaiboek STEM ism POA, I-STEM en PTS campus Boom – schooleigen bespreking met graad-coördinatoren, STEM-coördinator en leraren STEM-disciplines.

Gewenste output en effectiviteit

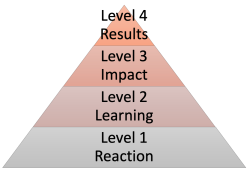

Elk begeleidingstraject focust zowel op systeemniveau (schoolbeleid) als op substantief niveau (klaspraktijk).

Doel 3.1:

Gewenste output systeemniveau:

- per school per graad een (schooleigen) **realisatie- en evaluatiematrix** ontwikkelen waarbij eindtermen en doelen aangeboden en geëvalueerd worden via vakken, projecten of (leerlingen)gesprekken. De matrices zijn afgestemd over de graden heen. Tussentijds wordt er continu afgetoetst bij de vakgroepen. Elke leraar ontvangt een 'pakketje' eindtermen en doelen waarvoor hij of zij de onderwijskundige verantwoordelijkheid heeft;
  doelgroep = kernteam binnen elke provinciale school;
- 21-22: evaluatie en bijsturing van aanpak curriculum 1ste graad met bijzondere aandacht voor 'vroegere transversale' ET en basisgeletterdheid;
  doelgroep = kernteam binnen elke provinciale school;
- 23-24: evaluatie en bijsturing van aanpak curriculum 2de graad;
  doelgroep = kernteam binnen elke provinciale school;
- uittekenen van een STEM-beleid met inbegrip van subvaardigheden, STEM-concepten, de wetenschappelijke methode, interdisciplinaire en multidisciplinaire STEM
  doelgroep = leidinggevende(n), STEM-coördinator, vertegenwoordiging leraren STEM-disciplines.

Gewenste output substantief niveau:

- (startende) leraren hebben inzicht in de eindtermen/doelen via webinars of filmpjes met contactmoment;
- leraren passen les- en evaluatiemateriaal aan i.f.v. nieuwe eindtermen of doelen,
- (expert-)praktijkleraren ontwikkelen cursusmateriaal voor bepaalde opleidingen, te starten met hout;
- ontwikkeling van een leerlijn geïntegreerde STEM over de drie graden en van een leerlijn STEM-concepten (expliciet in eindtermen vanaf de 2de graad, bij voorkeur toch over de

drie graden);
- ontwikkeling van interdisciplinaire STEM-projecten waarbij een STEM-probleem opgelost wordt;
  doelgroep = scholen die zich niet situeren in de studiedomeinen STEM of land- en tuinbouw.

Doel 3.2:

Gewenste output systeemniveau:
- elke school werkt vanuit een visie op evalueren. Er zijn duidelijk en transparante afspraken m.b.t. evaluatie.

Gewenste output substantief niveau:
- de leraren evalueren a.d.h.v. duidelijke en transparante beoordelingscriteria en afgestemd op het doelenkader.

Doel 3.3:

Gewenste output systeemniveau:
- het centrum heeft de visie op evaluatie geëxpliciteerd;
- het centrum heeft een systeem om in praktijkopleidingen te evalueren.

Gewenste output substantief niveau:
- de leraren evalueren a.d.h.v. scorewijzers (NT2);
- de leraren evalueren competentiegericht (praktijkopleidingen).

In het vierniveau-model van Kirkpatrick & Kirkpatrick (2006) willen we met de drie bovengenoemde doelen verandering op gedragsniveau bereiken (level 3) nl. verandering in de lespraktijk. De leraren gebruiken Bloom zowel om hun lessen te ontwerpen als bij de evaluaties. Het evalueren van de eindtermen/doelen gebeurt breed, valide en transparant. Leraren bieden effectief STEM-onderwijs aan.

Tijdens klasbezoeken zal de begeleider ontwikkelingsgerichte feedback geven op het didactisch handelen van de leraren.

Studierichting: A Haar- en schoonheidsverzorging

Afbeelding 1: De PBD POV gaat in co-creatie met elke provinciale school voor
1 schooleigen verhaal: basisvorming gecombineerd met het specifiek deel per studierichting.

		3e j.	4e j.
Basisvorming - eindtermen	V_LBV	2	2
Basisvorming - eindtermen	V_BV_Lichamelijke-opvoeding	2	2
Basisvorming - eindtermen	V_BV_PAV_(mens-en-maatschappij)		
Basisvorming - eindtermen	V_BV_PAV_(wiskunde-en-economie)	6	6
Basisvorming - eindtermen	V_BV_PAV_(aardrijkskunde-en-natuurwetenschappen)		
Basisvorming - eindtermen	V_BV_Nederlands	1	1
Basisvorming - eindtermen	V_BV_Frans	1	0,5
Basisvorming - eindtermen	V_BV_Engels	0,5	1
Basisvorming - eindtermen	V_BV_Toegepaste-natuurwetenschappen-STEM-project	0,5	0,5
Basisvorming - eindtermen	V_BV_Artistieke-opvoeding-en-cultuur	1	1
Specifieke vorming - leerplandoelen BK's	V_MHS_Bio-esthetiek-gelaat-en-make-up	4	4
Specifieke vorming - leerplandoelen BK's	V_MHS_Bio-esthetiek-manicure	2	2
Specifieke vorming - leerplandoelen BK's	V_MHS_Haartooi-creatie	2	2
Specifieke vorming - leerplandoelen BK's	V_MHS_Haartooi-kleuren	4	4
Specifieke vorming - leerplandoelen BK's	V_MHS_Haartooi-snit	4	4
Specifieke vorming - leerplandoelen BK's	V_MHS_Haartooi-vorm	2	2
		32	32

Lessentabel

Afbeelding 2: lessentabel – schooleigen verdeling van de onderwijstijd.

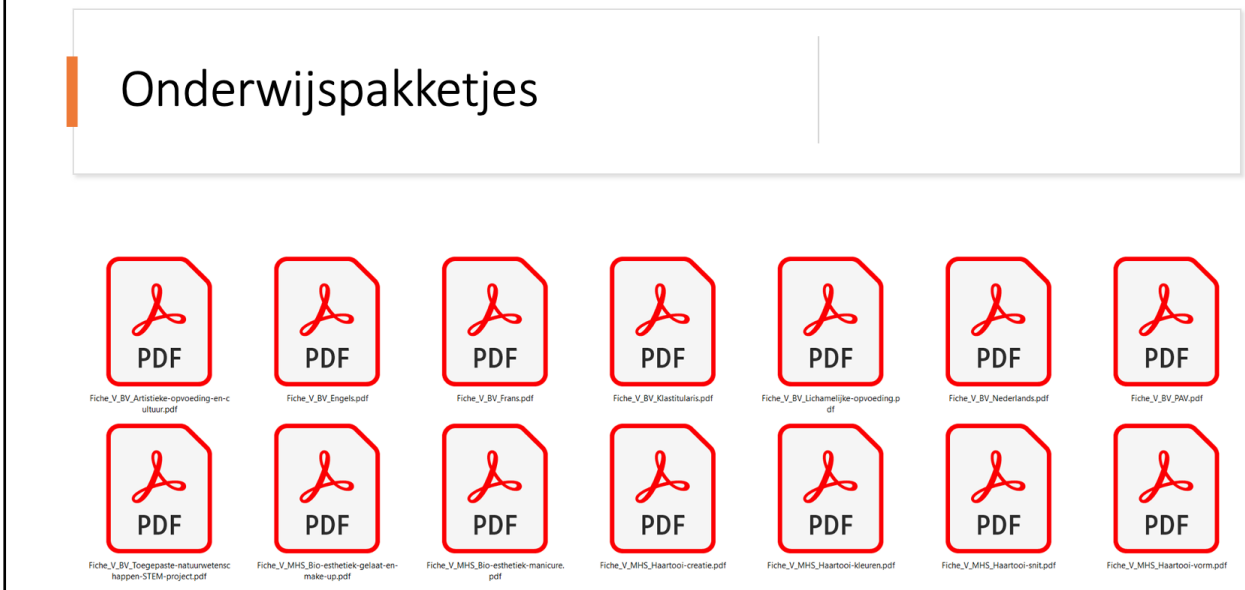

Afbeelding 3: dé ‘pakketjes’: elke leraar heeft zicht op het onderdeel van het geheel en wat dit betekent voor zijn of haar vak.

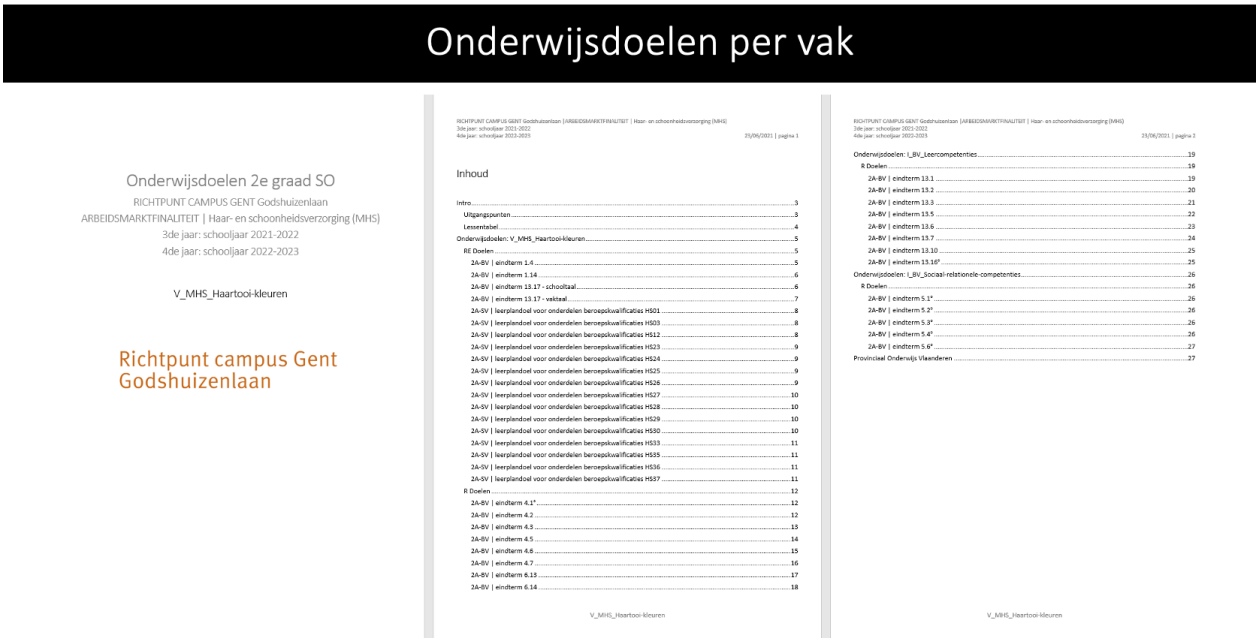

Afbeelding 4: inhoudstafel van een ‘pakketje’.

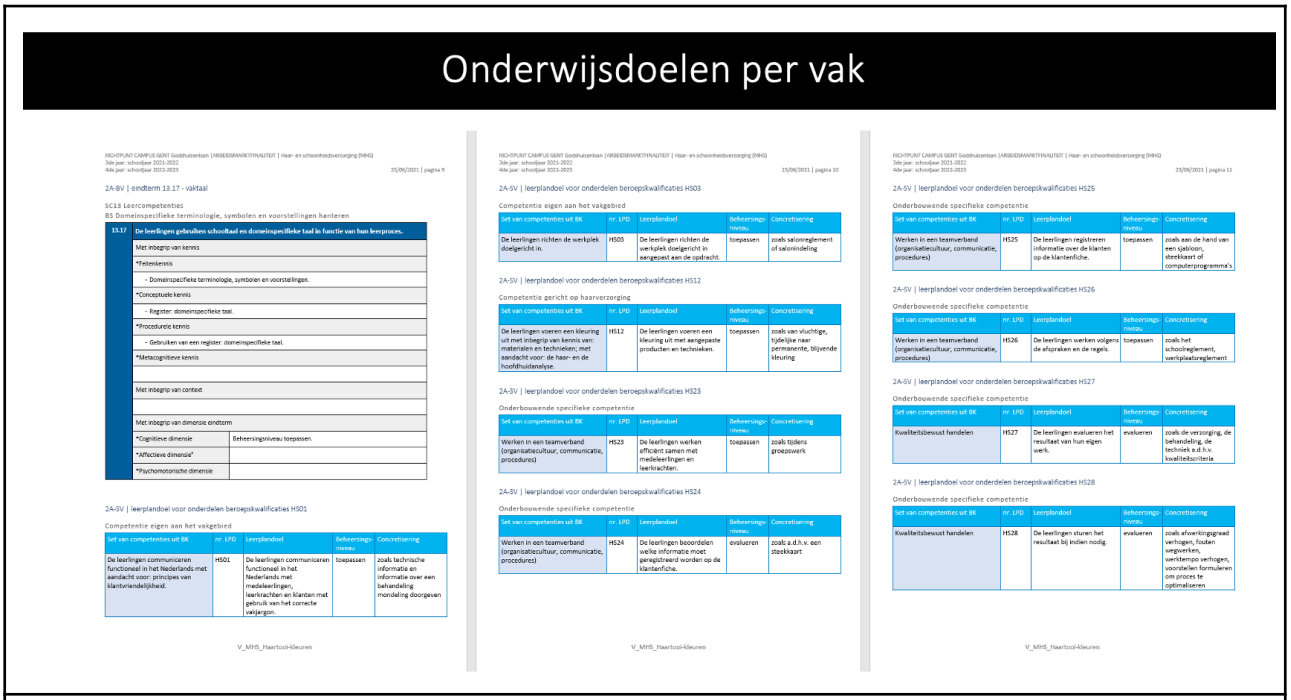

Afbeelding 5: een pakketje ingezoomd.

Referentiekader OnderwijsKwaliteit (OK-kader)

D2 Het schoolteam hanteert doelen die sporten met het **gevalideerd doelenkader** en zorgt voor **samenhang** tussen de doelen.

D4 *Het schoolteam **expliciteert de doelen en de beoordelingscriteria**.*

O2 *Het schoolteam **evalueert** op een **brede en onderbouwde wijze** het onderwijsleerproces en het behalen van de doelen.*

O4 *Het schoolteam **beslist en rapporteert onderbouwd** over het behalen van de doelen bij de lerende.*

BL7 *De school ontwikkelt en voert een **doeltreffend beleid** op het vlak van **leren en onderwijzen**.*

Evidence informed

- Alaerts et al. (2015)
- Clijmans et al. (2013)
- Copine (2019)
- Darling-Hammond (2017)
- Steegen (2018)
- UCLL (Het Vakdidactisch Centrum) (n.d.)
- van Heusden (2010)

- van Heusden et al. (2020)
- van der Hoeven et al. (2014)
- Vlaams Parlement (2018)
- Vlaams Parlement (2021)
- Vlaamse Vereniging voor WiskundeLeraars vzw (2020)
- Vermeersch et al. (2014)
- Wilschut et al. (2004)

Duaal leren

Doelen

Doel 3.4: trajectbegeleiders/leraren duaal en beleid binnen de scholen en centra ondersteunen bij het implementeren van de duale leerweg met focus op het gericht afstemmen werkplek/school en de omvorming van de job van leraar naar trajectbegeleider duaal

SO

De trajectbegeleider in duaal leren

De trajectbegeleider is het personeelslid dat instaat voor de opvolging en de begeleiding van de leerling met het oog op het volledige realiseren van het opleidingsplan. De trajectbegeleiding heeft betrekking op zowel de school- als de werkcomponent.

Trajectbegeleiding opsplitsen of niet?

De trajectbegeleiding behelst 2 luiken: **een administratief luik** en een **begeleidend-vakinhoudelijk luik.**
Dit kan opgenomen worden door één persoon, maar kan ook worden opgesplitst naargelang de focus. Het administratieve luik kan opgenomen worden door de Technisch adviseur, een lid van de administratie die reeds vertrouwd is met stage en sociale wetgeving of door de leraar / trajectbegeleider.

Je kan ook het begeleidende luik van de de trajectbegeleiding opsplitsen in 2 : de leerkracht beroepsgerichte vorming én een andere trajectbegeleider die geen les geeft aan de jongere. Binnen POV zijn we echter van mening dat deze rol het best door de leerkracht beroepsgerichte vorming wordt opgenomen omdat dit, zo blijkt ook uit onderzoeken, het leerrendement van de jongere vergroot. De leerkracht en de mentor in de onderneming zijn beide expert in het vak, spreken dezelfde taal en kunnen dus makkelijker samen de leerling begeleiden en de competenties evalueren. Binnen centra voor deeltijds onderwijs zijn er nog extra trajectbegeleiders die het ganse traject van een jongere mee vorm geven en die ondersteuning kunnen bieden aan de vakleraar.

Bron: inspiratiedocument duaal leren (PBD POV)

Noden van de schoolteams

21-24: de provinciale scholen en centra met opleidingen via de duale leerweg hebben nood aan:

- een snel bereikbare helpdesk duaal;
- netwerken van leraren/trajectbegeleiders van eenzelfde opleiding duaal om samen te werken rond het opleidingsplan, om materiaal samen te ontwikkelen en ervaringen uit te wisselen, al dan niet vanuit de sector;
- begeleiding rond leerlingenevaluatie en het ontwikkelen/vinden van een gepaste evaluatietool;
- brug naar de sectoren, samenwerking met sectoren en bedrijven;
- ondersteuning in het matchingsproces bedrijf - leerling onder meer door input te geven op bedrijfsinfoavonden;
- begeleiding rond feedback voor trajectbegeleider en mentor op de werkplek;
- training coachende vaardigheden;
- afstemming PAV met de beroepsgerichte vorming.

Samenwerking / PBD als makelaar

De PBD van POV gaat voor actieve partnerschappen waarbij de expertise van elke partner complementair is.

Sectoren

- bieden aan duale leerlingen opleidingen aan rond items die noch op de werkplek kunnen gerealiseerd worden, noch in de school;
- bieden ondersteuning aan aan startende scholen duaal;
- hebben vaak een professionaliseringsaanbod voor leraren / trajectbegeleiders duaal (en niet-duaal).

TOPunt Gent

- brengt in de gezamenlijke opleiding duaal leren (4 dagen) de volgende expertise in:

- expertise rond opleidingen aan mentoren;
- expertise m.b.t. het geven van trainingen rond feedback;
- expertise duaal (via ESF-projecten).

POA: in samenwerking het netwerk CPT duaal met de 3 Antwerpse scholen.

Provincie Antwerpen

Samenwerkend leren

Binnen de scholen zal expertisedeling m.b.t. duaal leren gestimuleerd worden.

Collegiale visitatie tussen secundaire scholen organiseren om over het systeem van duaal leren van elkaar te leren.

Visietraject faciliteren binnen de school met het ganse team duaal (en leidinggevenden) om gedragenheid te creëren.

Brug maken met de sectoren om met andere trajectbegeleiders rond eenzelfde opleidingsplan samen te werken. Binnen het project Beestig duaal werken de land- en tuinbouwscholen samen aan een evaluatietool. Dit traject rond evalueren zal uitgebreid worden naar de niet-land-en tuinbouwscholen met duale opleidingen.

Gewenste output en effectiviteit

Elk begeleidingstraject focust zowel op systeemniveau (schoolbeleid) als op substantief niveau (klaspraktijk).

<u>Gewenste output systeemniveau:</u>

- de scholen organiseren het duale traject volgens de kwaliteitsvoorwaarden van de onderwijsinspectie, met de nodige aandacht voor een goede afstemming tussen de

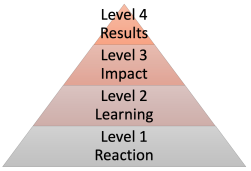

school en de werkplek, voor leerlingenevaluatie en voor feedback (ook door de mentor);
- evaluatie van de competenties overeenkomstig de standaardtrajecten, vertrekkende vanuit de activiteiten in een bedrijf, door trajectbegeleider en mentor samen;
- doelgroep = directie, TA(C) en team duaal.

Gewenste output substantief niveau:
- trajectbegeleiders begeleiden hun leerlingen op een coachende manier met het oog op het versterken van het eigenaarschap van de leerling m.b.t. zijn eigen leerproces;
- doelgroep = trajectbegeleiders/leraren duaal en PAV-leraren.

Wat het vierniveau-model van Kirkpatrick & Kirkpatrick (2006) betreft, zullen we in het kader van de afstemming werkplek - school na de opstart van schooljaar 21-22 bij de trajectbegeleiders peilen naar de tevredenheid over kwaliteit van de intakegesprekken, de startgesprekken bij een nieuw traject tussen school, werkplek en leerling (BSA) (level 1). Na de opstart van schooljaar 22-23 – en dus na de opleidingsdagen – doen we een evaluatie van de effectiviteit van de intakegesprekken op level 3, nl. evolutie in professioneel handelen van de trajectbegeleider en de mentor. Analoog pakken we het onderzoek naar de kwaliteit van leerlingenevaluatie en feedback aan, maar dit telkens op het einde van bovengenoemde schooljaren.

Profiel van de trajectbegeleider / leerkracht duaal leren:

- ❑ Je bent flexibel en hebt een groot engagement.
- ❑ Je bent een teamplayer en gaat makkelijk een vertrouwensrelatie aan.
- ❑ Je hebt een open houding en bent toegankelijk en goed aanspreekbaar.
- ❑ Je bent leergierig, staat open voor innovatieve ontwikkelingen en bent bereid om te groeien.
- ❑ Je bent communicatief en verbindend.
- ❑ Je werkt vanuit de handelingsgerichte en oplossingsgerichte filosofie.
- ❑ Je werkt vanuit een coachende houding tegenover de jongeren.
- ❑ Je beheerst de vaktechnische competenties van het beroepsprofiel en bent vaardig in het differentiëren.
- ❑ Je bent administratief vaardig.

Referentiekader OnderwijsKwaliteit (OK-kader)

BL1 *De school ontwikkelt en voert een* ***gedragen, geïntegreerd en samenhangend beleid*** *rekening houdend met haar (ped)agogisch project.*

K2 *De school* ***evalueert haar werking cyclisch, systematisch en betrouwbaar*** *vanuit de resultaten en effecten bij de lerenden.*

K3 *De school* ***borgt en ontwikkelt*** *de kwaliteit van de onderwijsleerpraktijk.*

D2 *Het schoolteam (en de werkplek) hanteert/hanteren doelen die sporen met het* ***gevalideerd doelenkader*** *en zorgt voor* ***samenhang*** *tussen de doelen.*

O1 *Het schoolteam (en het opleidingsteam) geeft/geven de lerenden adequate* ***feedback*** *met het oog op de voortgang in het leer- en ontwikkelingsproces.*

O2 *Het schoolteam* ***evalueert*** *op een* ***brede en onderbouwde wijze*** *het onderwijsleerproces en het behalen van de doelen.*

BL4 *In de school heerst een* ***innovatieve en lerende organisatiecultuur****.*

BL5 *De school bouwt* ***samenwerkingsverbanden*** *uit die het leren en onderwijzen ten goede komen.*

Evidence informed

- Broek (2020)
- Cauffman & Van Dijk (2014,)
- Denys et al. (2018)
- Nouwen et al. (2019)
- Onderwijsinspectie & Team Toezicht Agentschap voor ondernemersvorming (2019)

Vervolgschoolcoaching

Doelen

Doel 3.5: het versterken van de vervolgschoolcoaching overeenkomstig de regelgeving

SO

Noden van de schoolteams

Eén van de 5 provinciale scholen met een aanbod voor OKAN en vervolgschoolcoaching stelde ons tijdens het gesprek van ‘dé afspraak’ de vraag om samenwerking m.b.t. OKAN over de provincies heen te faciliteren. We hebben dit voorstel afgetoetst bij de andere scholen. Hoewel de scholen aangaven ook lokaal te participeren aan een OKAN-netwerk, was er wel interesse om over de scholen heen samen te werken.

Samenwerking / PBD als makelaar

De PBD van POV gaat voor actieve partnerschappen waarbij de expertise van elke partner complementair is.

SG PSOL: duobegeleiding professionele leergemeenschap (PLG) OKAN.

Samenwerkend leren

Professionele leergemeenschap schooloverstijgend

Gewenste output en effectiviteit

Elk begeleidingstraject focust zowel op systeemniveau (schoolbeleid) als op substantief niveau (klaspraktijk).

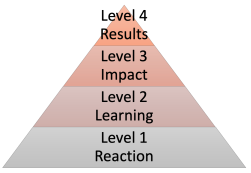

<u>Gewenste output systeemniveau:</u>

- breed gedragen visie op organisatiebeleid;
- vervolgschoolcoaching is gezamenlijk vormgegeven door beide scholen (OKAN, zorg-, talen- en GOK-beleid zijn afgestemd op elkaar);
- verheldering rol vervolgschoolcoaches met bijzondere aandacht voor specifiek onderdeel van hun opdracht nl. expertise-overdracht, vooral expertise-opbouw binnen het schoolteam van de vervolgschool;
- samenwerkingsafspraken tussen de 2 scholen;
- de informatiedoorstroom over de ex-OKANleerling is geoptimaliseerd;
- doelgericht professionaliseringsbeleid van alle leraren, geëxpliciteerd in het professionaliseringsplan;
- effecten worden in kaart gebracht, onderbouwing via zowel kwalitatieve als kwantitatieve bronnen om kwaliteit te monitoren;
- doelgroep = leidinggevenden beide scholen, OKAN-coördinator en vervolgschoolcoaches.

<u>Gewenste output substantief niveau:</u>

- de opbouw van duurzame, professionele relaties tussen onthaal- en vervolgscholen;
- hebben aandacht voor effecten van zowel leraren als leerlingen (resultaten ex-OKAN-leerlingen in vervolgschool);
- doelgroep = OKAN-coördinator en vervolgschoolcoaches om professionalisering(straject) tussen OKAN-team en leraren vervolgschool samen

met PBD voor te bereiden.

In het vierniveau-model van Kirkpatrick & Kirkpatrick (2006) streven we in een eerste fase naar level 2 nl. inzicht verwerven hoe vervolgschoolcoaching optimaal verder uitgebouwd kan worden.

Referentiekader OnderwijsKwaliteit (OK-kader)

R4 *De school stimuleert de **studievoortgang** van elke lerende.*

B1 *Het schoolteam geeft de begeleiding vorm **vanuit een gedragen visie en systematiek** en volgt de **effecten** van de begeleiding op.*

B3 *Het schoolteam biedt elke lerende een **passende begeleiding** met het oog op gelijke onderwijskansen.*

O3 *Het schoolteam **stuurt het onderwijsleerproces bij** op basis van de feedback- en evaluatiegegevens.*

BL9 *De school ontwikkelt en voert een **doeltreffend professionaliseringsbeleid** en heeft hierbij specifiek aandacht voor **beginnende leraren**.*

Evidence informed

- Onderwijsinspectie (2017)
- Onderwijsinspectie (2018)
- Onderwijsinspectie (2019)
- Onderwijsinspectie (2020)

Handelingsplanmatig werken

Doelen

Doel 3.6: het versterken van het handelen van de teamleden binnen de school in het kwaliteitsvol doorlopen van de cyclus van handelingsplanning (HP)

BuBaO en BuSO

Noden van de schoolteams

21-24: in 'dé afspraak' gaf elke buitengewone basisschool aan HP als prioriteit te kiezen. Uitdaging blijft het gerichter aansturen van afspraken voor het bepalen van de specifieke onderwijs- en opvoedingsbehoeften, voor de selectie van de doelen op maat alsook voor de evaluatiefase. Ook is er een groeikans in het maken van afspraken om de handelingsplanmatige aanpak in bepaalde leergebieden te versterken (bijvoorbeeld leren leren, sociaal-emotionele ontwikkeling,…): nood aan het ontwikkelen van leerlijnen. De ondersteunende

gesprekken met de onderwijsinspectie waren waarderend over de weg die de scholen reeds afgelegd hadden m.b.t. HP.

Voor de BuSO scholen wordt het handelingsplanmatig werken aangestuurd door een (digitaal) systeem. De pedagogisch-didactische planning vormt een uitdaging. Ook vragen zij verdere ondersteuning bij het aanbieden en evalueren van de eindtermen en ET basisgeletterdheid in OV4. De scholen vragen ook ondersteuning voor de andere opleidingsvormen.

Samenwerking / PBD als makelaar

De PBD van POV gaat voor actieve partnerschappen waarbij de expertise van elke partner complementair is.

Schoolbestuur Oost-Vlaanderen: samenwerking met experten voor BuBaO.

Schoolbestuur Limburg: samenwerking met experten voor BuSO.

Samenwerkend leren

De PBD van POV ondersteunt bij het ontwikkelen van leerlijnen binnen de scholen.

Via professionele leergemeenschappen (één voor BuBaO en één voor BuSO) leren ze van elkaar en wisselen ze expertise, ontwikkeld materiaal en tools met elkaar uit.

Handelingsplanning

Gewenste output en effectiviteit

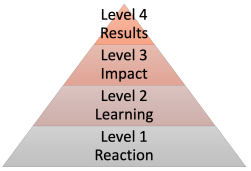

Elk begeleidingstraject focust zowel op systeemniveau (schoolbeleid) als op substantief niveau (klaspraktijk).

Gewenste output systeemniveau:

- het multidisciplinair team maakt afspraken om de handelingsplanmatige aanpak voor de leergebieden te verfijnen en verankeren (leerlijnen) (enkel BuBaO);
- het beleid van de school stuurt doelgericht gemaakte afspraken en maatregelen aan i.f.v. het handelingsplanmatig werken i.f.v. onderwijskundig leiderschap;
- actieve rol van de klassenraad i.f.v. doelgericht aansturen in multidisciplinair overleg;
- het multidisciplinair team reflecteert geregeld en systematisch over de handelingsplanning en stuurt bij;
- doelgroep = beleidsteam i.s.m. werkgroepen.

Gewenste output substantief niveau:

- leraren handelen volgens gemaakte afspraken rond groepswerkplannen en individuele handelingsplannen;
- leraren doorlopen cyclisch de 5 fases van de handelingsplanning;
- leraren bespreken beoordelingscriteria met de leerlingen en evalueren in multidisciplinair overleg;
- doelgroep = leraren(teams).

In het vierniveau-model van Kirkpatrick & Kirkpatrick (2006) streven we ernaar om met de begeleidingsinterventies rond HP verandering op gedragsniveau te bereiken (level 3) nl. verandering in het handelingsplanmatig werken. Enkel inzicht in de cyclus van handelingsplanning is niet voldoende. De begeleider zal klassenraden bijwonen en nadien ontwikkelingsgerichte feedback geven op het handelen van de onderwijsprofessionals.

Referentiekader OnderwijsKwaliteit (OK-kader)

BL7 *De school ontwikkelt en voert een* ***doeltreffend beleid*** *op het vlak van* ***leren en onderwijzen****.*

K2 *De school evalueert* ***haar werking cyclisch, systematisch en betrouwbaar*** *vanuit de resultaten en effecten bij de lerenden.*

K3 *De school* ***borgt en ontwikkelt*** *de kwaliteit van de onderwijsleerpraktijk.*

Evidence informed

- Onderwijsinspectie (2021)
- Pameijer (2009)
- Pameijer & Naaijkens (2017)

Bron: Kiempunt Assenede (2021)

Pijler 4
Data, systematisch en cyclisch evalueren

Pijler 4 - Meer systematisch en cyclisch de school-/centrumwerking evalueren vertrekkende van resultaten en effecten van de leerlingen en cursisten

Tijdens coronatijden heeft de onderwijsinspectie online ondersteunende gesprekken gevoerd met scholen en centra, tot grote tevredenheid van deze laatsten trouwens. Kwaliteitsontwikkeling werd door de provinciale scholen het meest als gekozen thema.

In het kader van gedifferentieerd begeleiden, het DNA van onze PBD, schenken we bijzondere aandacht bij deze pijler aan de **startende leidinggevenden**[1] binnen het provinciaal onderwijs.

Doelen

Doel 41: de school of het centrum begeleiden bij het uitbouwen van het cyclisch karakter van haar kwaliteitszorg

Doel 4.2: leidinggevenden en GOK-team binnen de school ondersteuning bieden bij het integreren van de GOK-werking in hun kwaliteitsbeleid

(Bu)BaO, SO en VO

(Bu)BaO en SO

[1] Startende leidinggevende = de eerste 3 jaar als leidinggevende

Noden van de schoolteams

21-24: tijdens het gesprek met de PBD gaven alle provinciale scholen en centra – van alle onderwijsniveaus – aan dat het versterken van de systematiek en het cyclisch karakter van de evaluatie van hun werking en de daaraan gekoppelde verankeringen en bijsturing een prioriteit is voor de volgende schooljaren.

De ondersteunende gesprekken (BaO en SO) en de verkennende onderzoeken (VO) door de onderwijsinspectie hebben het bewustzijn van deze groeikansen bij de scholen en centra nog versterkt. Het feit dat zij echter in grote getale dit thema bij inspectie aangevraagd hadden, getuigt weliswaar van het zelfevaluerend vermogen van de scholen en centra. Zij hebben zicht op hun sterktes en uitdagingen.

De scholen en centra wensen begeleiding bij dataverzameling en -analyse, bij het selecteren van prioriteiten en de opvolging ervan en bij het verhogen van de betrokkenheid van het lerarenteam bij het kwaliteitsbeleid.

In hun proces naar schaalvergroting hebben de centra voor volwassenenonderwijs een bijzondere uitdaging: een gezamenlijke visie op kwaliteitsbeleid met respect voor de sterktes en kwaliteitscultuur van de ‘afzonderlijke centra voor de fusie’.

Bron: PCVO Moderne Talen

Ook na vele GOK-cycli hebben scholen ondersteuningsvragen op de ‘scharniermomenten’: bij de BSA vertrekkende vanuit leerlingengegevens, het formuleren van duidelijke doelen en bij de zelfevaluatie. Prioriteit is vanaf 21-22 de integratie van de GOK-werking in de totale werking van de school zonder de doelgroep uit het oog te verliezen. Aandachtspunt is ook de sterke punten van het GOK-kwaliteitsbeleid te kunnen verankeren en GOK, talenbeleid en leerlingenbegeleiding op elkaar af te stemmen.

Samenwerking / PBD als makelaar

De PBD van POV gaat voor actieve partnerschappen waarbij de expertise van elke partner complementair is.

SG PSOL en POA: GOK-experten

GOK-experte SG PSOL (én GOK-coördinator in de eigen school) begeleidt scholen in Limburg,
de Antwerpse scholen - PBD POV ism met POA,
PBD POV de scholen in de andere provincies.
De GOK-trajecten worden samen conceptueel voorbereid en tussentijds besproken/bijgestuurd.

Ook in het kader van startende leraren wordt met POA en SG PSOL samengewerkt.

Schoolmakers:

- expertise in hefbomen om een school als lerende organisatie te versterken;
- expertise in het begeleiden van veranderingsprocessen.

Professionaliseringspartners:

Onderwijsinspectie niveau-overstijgend en niveaugebonden overleg

Samenwerkend leren

Zowel voor kwaliteitsontwikkeling in de school/het centrum als voor het GOK-beleid is de betrokkenheid van het volledige team als ouderbetrokkenheid een groeikans. PBD POV zal dan ook op beide de komende jaren inzetten via samenwerkend leren.

Via een (nieuwe) professionele leergemeenschap (PLG) GOK BuBaO leren de basisscholen van elkaar mbt GOK-beleid en GOK-integratie in de werking van de school.

Bijzondere aandacht voor de startende leraren

In professionele leergemeenschappen (PLG's) brengt de PBD van POV **mentoren van verschillende scholen en CVO's samen**. Bedoeling hiervan is de mentor in zijn of haar professioneel handelen te versterken zodat de aanvangsbegeleiding binnen de eigen school (of het centrum) kan bijgestuurd worden, en de sterke punten verankerd.

Gewenste output en effectiviteit

Elk begeleidingstraject focust zowel op systeemniveau (schoolbeleid) als op substantief niveau (klaspraktijk).

<u>Gewenste output systeemniveau:</u>

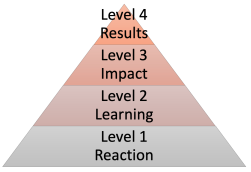

- de school bouwt het cyclisch karakter van de kwaliteitszorg verder uit door voor elke prioriteit concrete, duidelijke doelen te formuleren en te monitoren. Ze beschikt over een beleidsplan waarin GOK geïntegreerd is en waarin deze monitoring zichtbaar is;
- het bepalen van prioriteiten, het bijsturen van processen en het verankeren van de sterke punten in haar werking gebeurt datagedreven. Resultaten en effecten bij de leerlingen of cursisten zijn het uitgangspunt;
- personeelsbeleid en doelgerichte professionalisering (langdurige trajecten) afgestemd op de geïntegreerde GOK-prioriteiten en de toegekende GOK-uren;
- gelijkgerichtheid in het spreken over kwaliteit en het kwaliteitsvol handelen;
- meten van de effecten van de GOK-werking op 3 niveaus met bijzondere aandacht voor de effecten op leraarniveau (Onderwijsinspectie, 2018);
- doelgroep = beleids- en GOKteam - lerarenteam, ouderraad en leerlingenraad zijn betrokken.

<u>Gewenste output substantief niveau:</u>

- leraren baseren zich op data en leerlingenresultaten in het versterken van het leren en de lespraktijk;
- kwaliteitsontwikkeling: inzetten op een kwaliteitscultuur waaraan lerarenteams actief een bijdrage leveren; GOK: actieve inbreng van het schoolteam bij de BSA, bij het selecteren van de doelen en bij de zelfevaluatie;
- gelijkgerichtheid in het spreken over kwaliteit en het kwaliteitsvol handelen;
- het lerarenteam integreert GOK actief in de onderwijsleerpraktijk;
- doelgroep = leraren(teams).

In het vierniveau-model van **Kirkpatrick** willen we met pijler 4 verandering op gedragsniveau bereiken (<u>level 3</u>) nl. verandering in betrokkenheid van het lerarenteam. Het doorlopen van de kwaliteitslussen zet concreet aan tot bijsturing van processen binnen de school of het centrum.

Referentiekader OnderwijsKwaliteit (OK-kader)

R5 *De school waarborgt de **toegang tot onderwijs** voor elke lerende.*

K1 *De school ontwikkelt haar kwaliteit vanuit een **gedragen visie** die vertaald is in de onderwijsleerpraktijk.*

K2 *De school **evalueert haar werking cyclisch, systematisch en betrouwbaar** vanuit de resultaten en effecten bij de lerenden.*

K3 *De school **borgt en ontwikkelt** de kwaliteit van de onderwijsleerpraktijk.*

B4 *Het schoolteam geeft de begeleiding vorm **samen met de lerende, de ouders/thuisomgeving** en **andere relevante partners**.*

BL3 *De school werkt **participatief** en **responsief**.*

BL4 *In de school heerst een **innovatieve en lerende organisatiecultuur**.*

BL6 *De school **communiceert transparant** over haar werking met alle betrokkenen.*

BL9 *De school ontwikkelt en voert een **doeltreffend professionaliseringsbeleid** en heeft hierbij specifieke aandacht voor **beginnende leraren**.*

Evidence informed

- Devos & Tuytens (2021)
- Kirkpatrick & Kirkpatrick (2006)
- Onderwijsinspectie (2018)
- Onderwijsinspectie (2021)
- Onderwijsinspectie (2021)
- Van Petegem et al. (2005)

ier bouwstenen zijn complementair en wederzijds afhankelijk.

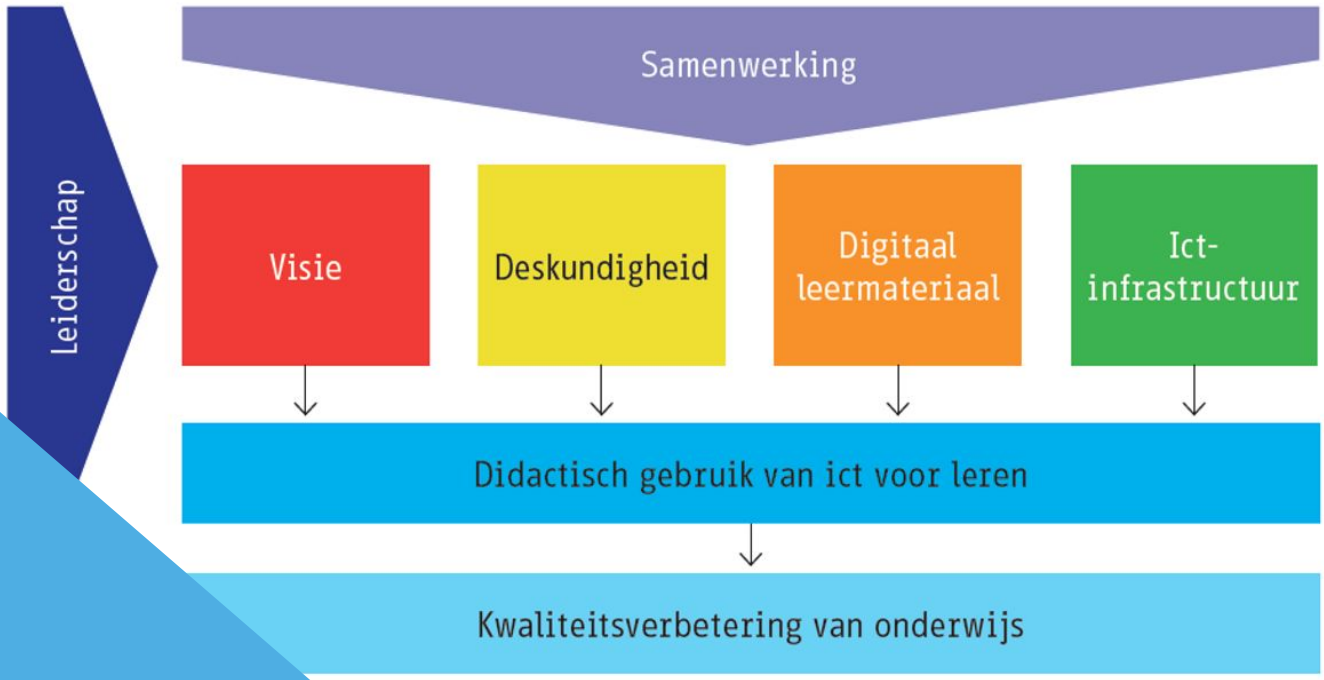

ngen van M. (2011). Vier in Balans Monitor. Zoetermeer: Kennisnet

Pijler 5
Digisprong en Edusprong

DigCompEdu | 6 competentiegebieden

1. professioneel engagement
2. digitale bronnen
3. digitaal leren en lesgeven
4. evalueren
5. leerlingen ondersteunen
6. aanleren van digitale competenties aan leerlingen

22 competenties

Pijler 5 - Digisprong & Edusprong – sprong naar een kwalitatief digitaal onderwijs

In het kader van het relanceplan Vlaamse veerkracht investeert de overheid in een grote digisprong voor alle scholen, leerlingen en leraren. De begeleidingsdienst van POV engageert zich tot onderstaande doelen.

Doelen

Doel 5.1: scholen en leraren(teams) ondersteunen bij het aanbieden en evalueren van de eindtermen ICT, computationeel denken, mediawijsheid en digitale informatievaardigheden

SO en BuSO OV4

Doel 5.2: makelaarsrol opnemen bij de vijf schoolbesturen m.b.t. een toekomstgerichte en veilige ICT-infrastructuur, een effectief ICT-beleid en aangepaste en innovatieve digitale leermiddelen

(Bu)BaO, SO en VO

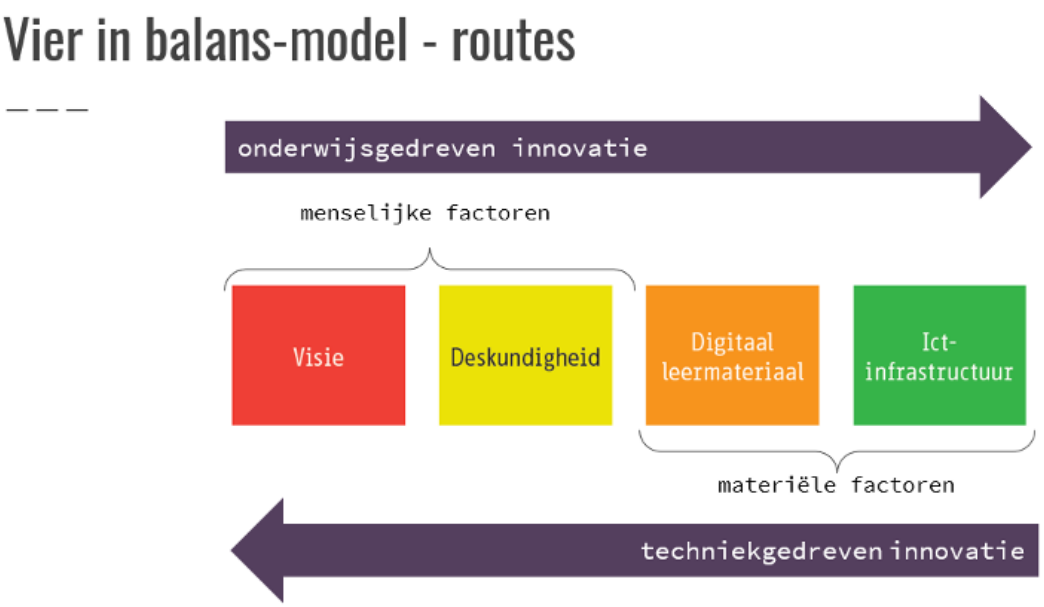

Noden van de schoolteams

- **Doel 5.1:** De bouwstenen computationeel denken en handelen enerzijds en mediawijsheid anderzijds binnen sleutelcompetentie 4 bevatten nieuwe eindtermen voor de leraren. Teams willen werk maken van doelgerichte en duidelijke afspraken m.b.t. de realisatie van de eindtermen met een 'transversaal' karakter (zoals ICT en mediawijsheid), kortom te realiseren in

meerdere vakken. Ook het werken in functionele contexten is een veel gestelde ondersteuningsvraag, in het bijzonder voor wat betreft de basisgeletterdheid.

- **Doel 5.2:** In het gesprek met de PBD tijdens 'dé afspraak' gaven provinciale scholen aan zich minder zorgen te maken over het infrastructurele luik maar wel over het uitwerken van een school/centrumbreed ICT-beleid i.f.v. effectief leren van leerlingen. Ook wat de professionalisering van leraren betreft heeft volgens hen de coronacrisis al een digitale versnelling bij de schoolteams teweeggebracht en zijn scholen ervan overtuigd dat er voldoende aanbod aan professionalisering rond deskundigheid ICT-competenties op de markt aanwezig zal zijn. Heel het team in het digitale bad krijgen is volgens hen toch wel een uitdaging.

Samenwerking / PBD als makelaar

De PBD van POV gaat voor actieve partnerschappen waarbij de expertise van elke partner complementair is.

Kennis- en adviescentrum Digisprong departement onderwijs - bundelt en ondersteunt expertise op het onderwijsveld, stelt tools (o.m. scan ICT-deskundigheid leraren op basis van DigCompEdu), data en onderzoek ter beschikking en faciliteert samenwerking tussen de onderwijsinstellingen en externe actoren.

RTC – project digitale school waarbij een vormingsprogramma voor praktijkleraren reeds in 21-22 aangeboden werd.

UGent – 'computationeel denken, concreet in de klas': algoritmisch denken op een zinvolle manier en vanuit reële contexten in de lespraktijk integreren.

I-STEM – begeleidt de ontwikkeling van geïntegreerde STEM-projecten door teacher design teams met aandacht voor computationeel denken en handelen.

Professionaliseringspartners:

Mediawijs – leerlijn en lesmateriaal mediawijsheid.

PXL & STEM Academy: o.a. VR-expertise bijv. innovatief project de VR-Leerfabriek waarbij met 360°-camera Virtual Reality in de lespraktijk wordt gebruikt.

Onderwijsinspectie niveaugebonden overleg ICT.

Samenwerkend leren

Doel 5.1

De PBD van POV investeert in een schooleigen aanpak waarbij leidinggevenden (plaats ICT in curriculum), de graad-/ICT-coördinatoren (organisatorische en inhoudelijke ondersteuning en opvolging van de 'transversale' implementatie) en de STEM-coördinator (computationeel denken en handelen) de handen in elkaar slaan om hun teams/vakgroepen te coachen.

Doel 5.2

De schoolbesturen creëren een visie op ICT-beleid samen met de scholen/centra binnen eenzelfde provincie. In onze rol als makelaar gaan we dan ook voor trajecten waarbij de scholenen centra met de schoolbesturen de ICT-visie samen ontwikkelen. De schoolbesturen wisselen onderling aanpak en (tussentijdse) resultaten uit over de provinciegrenzen heen.

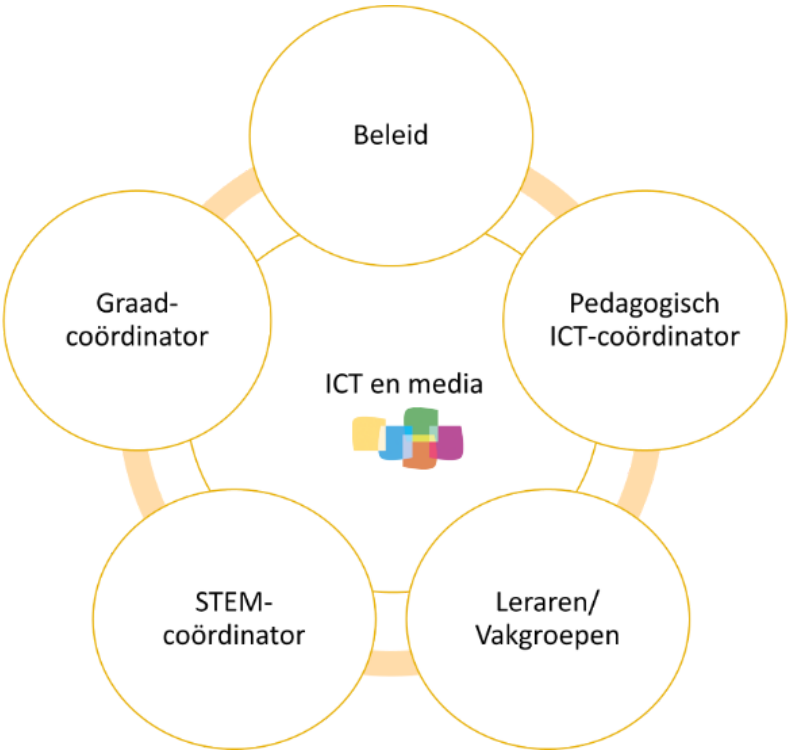

Gewenste output en effectiviteit

Elk begeleidingstraject focust zowel op systeemniveau (schoolbeleid) als op substantief niveau (klaspraktijk).

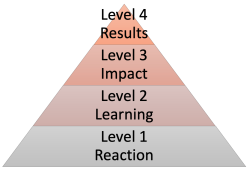

Doel 5.1:

Gewenste output systeemniveau:

- realisatie van de digitale eindtermen van SC4 en informatievaardigheden van SC13 binnen de school. Concreet zullen a.d.h.v. een digitale tool het aanbod en de evaluatie van deze eindtermen kunnen gecoacht en gemonitord worden;
- doelgroep = leidinggevende(n), graad-coördinatoren, (pedagogisch) ICT-coördinator en STEM-coördinator.

Gewenste output substantief niveau:

- implementeren van de nieuwe eindtermen ICT en mediawijsheid in de klaspraktijk: aan de hand van beknopte, praktische fiches zullen leraren aangeven hoe zij deze eindtermen aanbieden en evalueren met focus op het werken in functionele contexten (R/E-fiches):
  - 21-22: bundelen van de door leraren ontwikkelde R/E-fiches en delen binnen de school;
  - 22-23: analyse van de R/E-fiches op basis van vermelde kennis in de eindtermen en van de taxonomie van Bloom i.f.v. kwaliteitsontwikkeling; op basis van feedback passen leraren de R/E-fiches aan;
  - 23-24: de aangepaste fiches worden over de scholen heen gedeeld en het repertoire wordt uitgebreid;
- doelgroep = leraren(teams).

Doel 5.2:

Gewenste output systeemniveau:

- vertrekkend vanuit de huidige situatie op basis van een scan naar een vernieuwde visie op ICT-beleid en de uitrol van een ICT-beleidsplan met aandacht voor het inzetten van digitale leermiddelen;
- doelgroep = bestuurders en leidinggevende(n) van BuBaO, SO en VO (telkens aftoetsend binnen de eigen school/centrum i.f.v. brede gedragenheid van de ICT-visie), in samenwerking met externe partner.

In het vierniveau-model van Kirkpatrick & Kirkpatrick (2006) willen we

- voor doel 5.1 verandering op gedragsniveau bereiken (level 3) nl. verandering tot op de klasvloer;
- voor doel 5.2 focussen we als PBD op level 2 van het model nl. inzicht: schoolbesturen informeren en met hen in dialoog gaan over mogelijke stappen.

Referentiekader OnderwijsKwaliteit (OK-kader)

V3 *De **leef- en leeromgeving** en de **onderwijsorganisatie** ondersteunen het bereiken van de doelen.*

B3 *Het schoolteam biedt elke lerende een **passende begeleiding** met het oog op gelijke onderwijskansen.*

BL1 *De school ontwikkelt en voert een **gedragen, geïntegreerd en samenhangend beleid** rekening houdend met haar pedagogisch of agogisch project.*

BL4 *In de school heerst een i**nnovatieve en lerende organisatiecultuur**.*

BL10 *De school ontwikkelt en voert een **doeltreffend financieel en materieel beleid**.*

Evidence informed

- Kennisnet (n.d.)
- Onderwijsinspectie (2021)
- POV (n.d.)
- Punie & Redecker (2017)
- TPACK (n.d.)
- Vanderlinde & Van Braak (2013)
- Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming (n.d.)

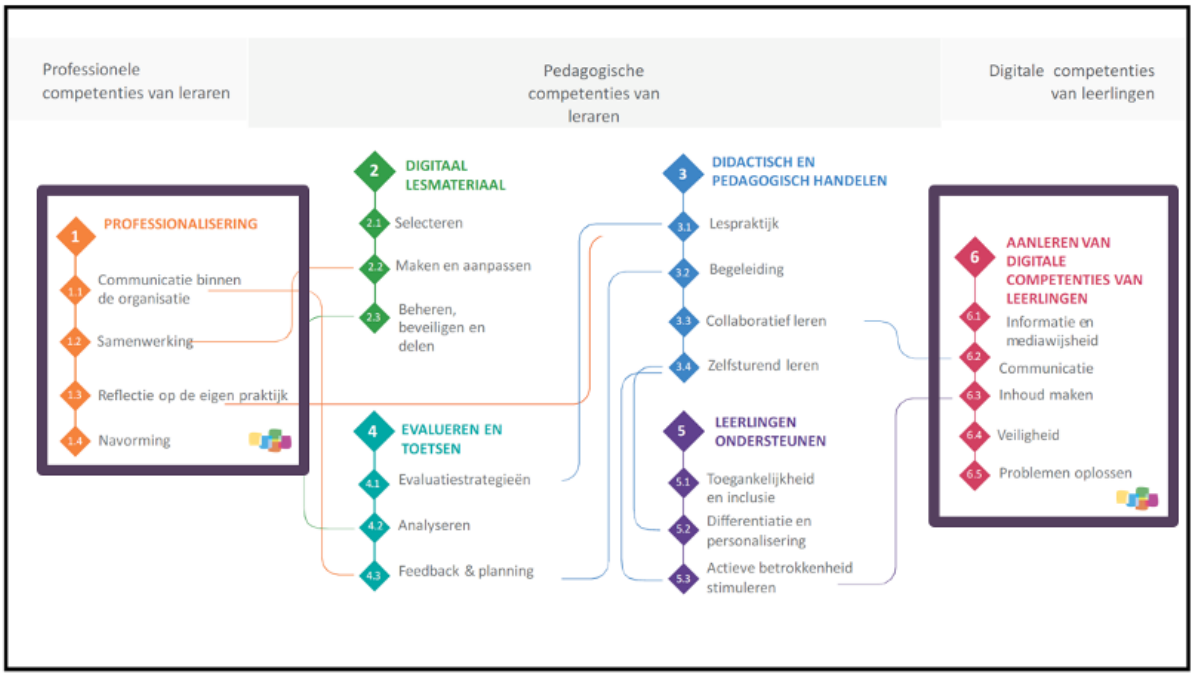

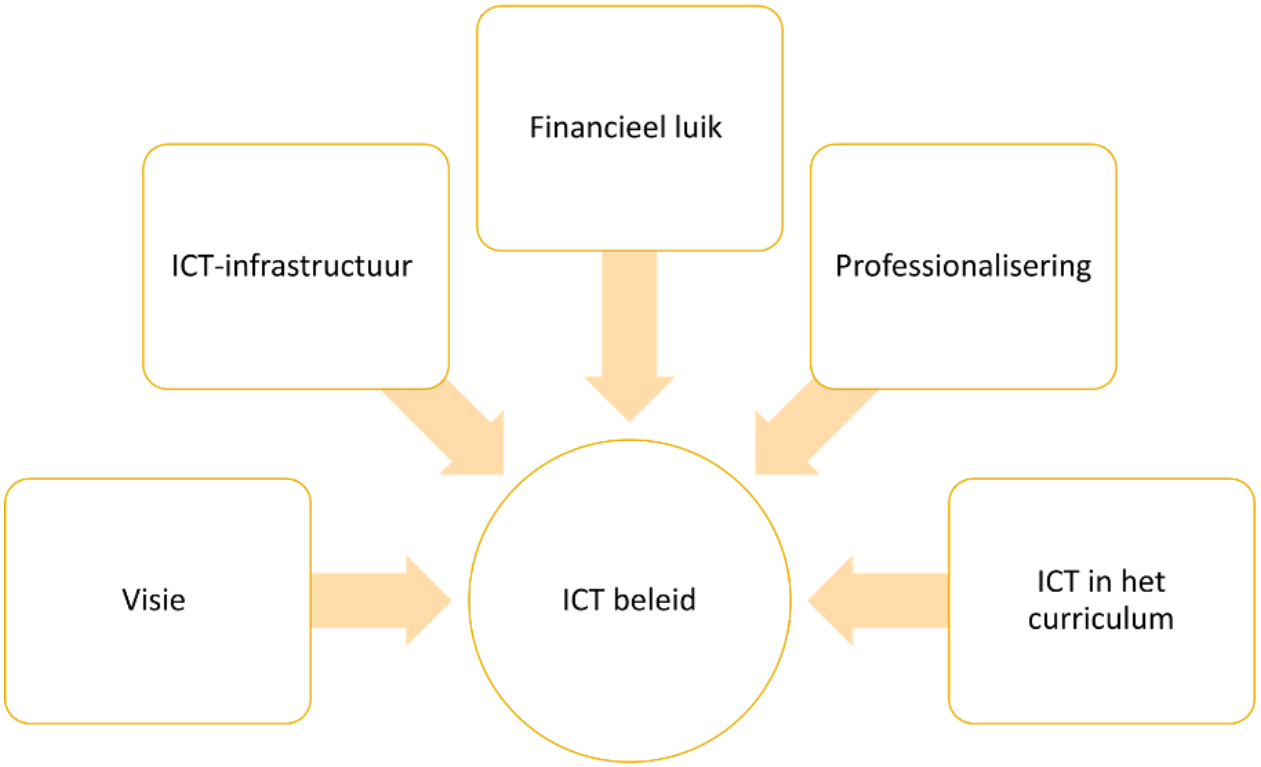
Financieel luik
ICT-infrastructuur
Professionalisering
Visie
ICT beleid
ICT in het curriculum

Pijler 6
?

Pijler 6 - ?

Voor pijler 6 een vraagteken en een wit blad.

Tijd en ruimte om ons als PBD te engageren voor de 2 doelen bepaald door de overheid die nu nog niet gekend zijn.

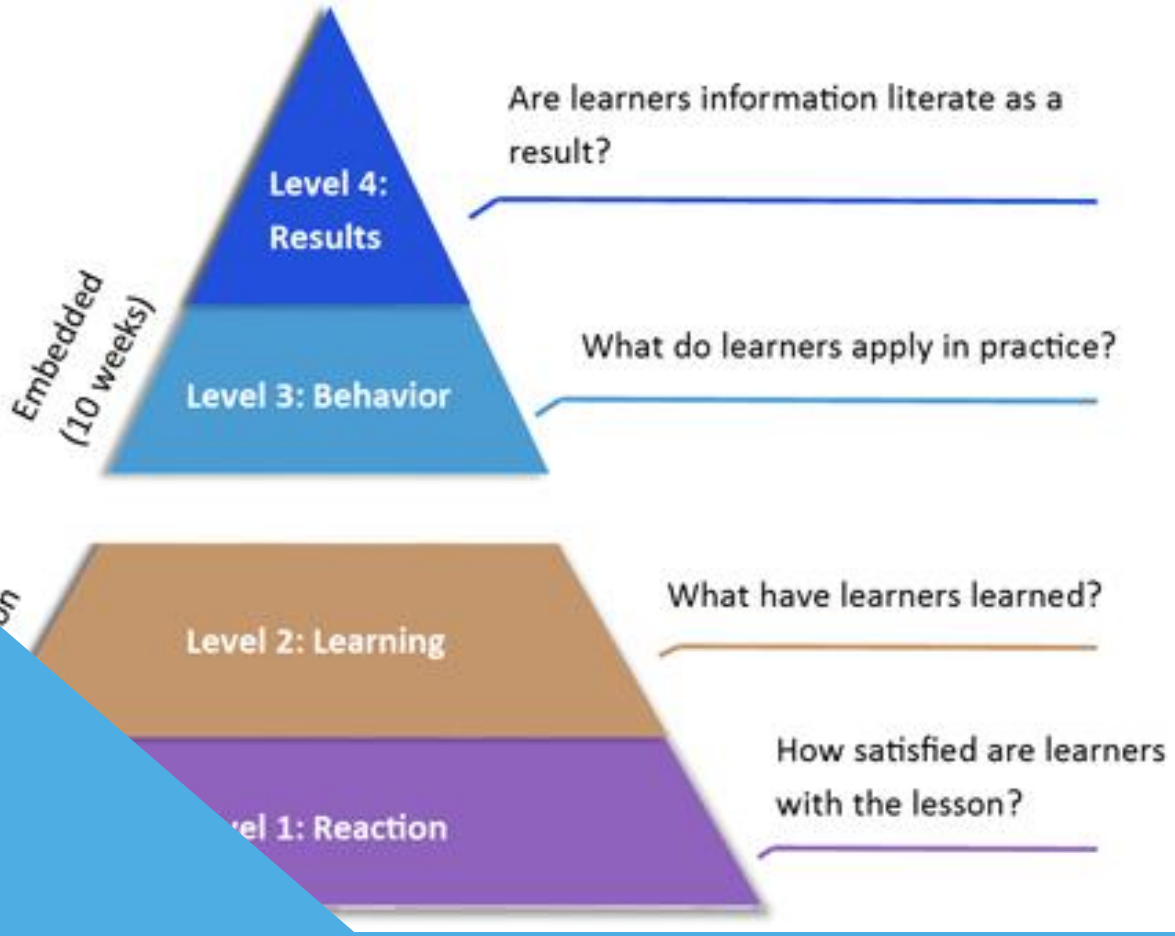

Pijler 6+1
Bereik en effectiviteit

PRAKTIJKBIJDRAGE

HOE KAN JE DE IMPACT VAN PROFESSIONALISERING VOOR LERAREN IN KAART BRENGEN?

Pijler 6+1 - Effectiviteit van begeleidingsinterventies

Naast de 6 pijlers die geënt zijn op de prioriteiten van de scholen, centra en schoolbesturen voor de 3 volgende schooljaren hebben we ook 1 pijler geselecteerd i.f.v. de interne organisatie van de PBD van POV.

Doelen

Doel 6+1.1: in kaart brengen van de effectiviteit van begeleidingstrajecten die in de focus staan van de pedagogische begeleidingsdienst

Doel 6+1.2: op basis van resultaten van effectiviteitsmetingen uit doel 6+1.1 de trajecten bijsturen en de sterke punten verankeren

> *De commissie waardeert de stappen die de PBD heeft gezet in de definiëring van het bereik. De precieze definitie van het begrip 'werkvloer' en de effecten hiervan voor het bereik blijven echter onduidelijk voor de commissie. Alle PBD's worstelen met deze uitdaging. De commissie wil de PBD dan ook oproepen om met de andere PBD's in gesprek te gaan over de definiëring van 'bereik' en over het in kaart brengen van de tijdsbesteding. Hiermee pleit de commissie niet noodzakelijk voor één gemeenschappelijk instrument, maar tenminste voor gezamenlijke reflectie over mogelijkheden en beperkingen. De stappen die PBD POV hierin al heeft gezet, kunnen ongetwijfeld een relevante inspiratiebron vormen.*
>
> (Commissie Monard 2019, p.27)

Noden van de schoolteams

Bereik betekent voor de PBD van POV:

1. trajecten in 100% van de provinciale scholen en centra – jaarlijkse monitoring;
2. traject is minstens 20u (Merchie et al., 2016), in het kader van gedifferentieerd begeleiden zijn er vaak intensievere trajecten – halfjaarlijkse monitoring;
3. team van begeleiders is tenminste 60% op de werkvloer (direct contact met onderwijsprofessionals) – maandelijkse monitoring.

We gaan bewust om met de effectieve kenmerken van professionaliseringsinitiatieven (Merchie et al., 2016), reeds opgenomen in de eerste update van onze visie op begeleiden in 2018:

- focus op inhoud – letterlijk opgenomen in visie;
- (vak)didactiek – per vak werken we samen met (externe) vakdidactici;
- coherentie en gebaseerd op onderzoek – per pijler geëxpliciteerd;
- eigenaarschap – belang van het evenwicht tussen noden aanvoelen als individuele onderwijsprofessional of 'doen aanvoelen' via data, Onderwijsspiegel, reflectie, …;
- duur – PBD POV zet niet langer in op eenmalige (lees: niet of weinig effectieve) sessies (bijvoorbeeld

op pedagogische studiedagen) maar gaat voor trajecten i.f.v. duurzaamheid en transfer. We hebben dit tijdens 'dé afspraak' met elke school/centrum besproken;
- collectieve participatie – PBD POV gaat voor teamleren (inclusief vakgroepversterking);
- in scholen of onderwijskundige sites – coronatijden maken een hybride ondersteuning mogelijk: mix van ter plaatse en online (bijvoorbeeld tussentijds contact-/coachmoment); besproken met elke school/elk centrum tijdens ‘dé afspraak’;
- actief leren – lesobservatie, analyse lesmateriaal of lesontwerp zijn methodieken binnen de trajecten van POV;
- kwaliteit van de trainer – de PBD van POV kiest voor een expertise-model; concreet zijn er teams per pijler.

Onze grootste uitdaging situeert zich in het in kaart brengen van de effectiviteit van begeleidingsinterventies. De eerste stappen op basis van kenmerken van effectieve professionaliseringsinitiatieven (Merchie et al., 2016) en het hanteren van het model van Kirkpatrick & Kirkpatrick (2006) in bevragingen van stakeholders zijn reeds in praktijk omgezet.

Samenwerking / PBD als makelaar

De PBD van POV gaat voor actieve partnerschappen waarbij de expertise van elke partner complementair is.

Schoolbesturen:
In het kader van **gedifferentieerd ondersteunen** spelen we in op de ondersteuningsnoden van de scholen en centra. Dit betekent dus dat sommige scholen en centra intensiever begeleid worden dan andere. Hierop is ook ons **3-schakelmodel** (school – schoolbestuur – PBD) gebaseerd. In functie van de versterking van de verdere kwalitatieve uitbouw van onze provinciale scholen en centra, slaan schoolbesturen, scholen/centra en de pedagogische begeleidingsdienst van POV de handen in elkaar. Samen zetten we een werking op in functie van vroege detectie van eventuele problemen/uitdagingen in scholen en centra en bijgaande passende begeleiding. Op die manier wil het provinciaal onderwijs zich sterker op de Vlaamse kaart zetten als kwaliteitsvol onderwijs.

Het drieschakelmodel zien we namelijk als dé garantie bij uitstek op een open en veilige omgeving om aan kwaliteitsverbetering te doen. De school/centrum, het schoolbestuur en de PBD zijn samen actoren in kwaliteitsverbetering. Als één schakel zou ontbreken, wordt de ketting naar meer kwaliteit doorbroken. Tijdens een open gesprek gaan de drie betrokken partijen samen op zoek naar verbeteringsacties en bijpassende begeleiding. Om de zes maanden komen de school/centrum, het schoolbestuur en de PBD opnieuw samen in functie van de opvolging van de vastgelegde verbeteringsacties en de evaluatie van de bijgaande begeleiding. De verbeteringsacties en bijgaande begeleiding worden bijgestuurd. De monitoring per zes maanden eindigt wanneer de verbeteringsacties gerealiseerd zijn.

PROVINCIAAL ONDERWIJS VLAANDEREN

Universiteit Antwerpen

KU LEUVEN

OBPWO-project

OBPWO 21.02 Ondersteuning van leraren(teams): ontwikkeling van een model en instrumentarium om effectiviteit in kaart te brengen. (Struyf et al., 2021)

Andere PBD's:

- netoverschrijdende afspraken m.b.t. uniforme registratie met het oog op jaarlijkse rapportering;
- leren van elkaar m.b.t. effectiviteit.

GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap

KATHOLIEK ONDERWIJS .VLAANDEREN

OVSG De gemeente maakt school

OVERLEG KLEINE ONDERWIJS VERSTREKKERS OKO

Samenwerkend leren

(Bu)BaO, SO en VO

Het OBPWO-project houdt zowel een Delphi-studie als focusgroepen in. Doel van de Delphi-studie is om in co-creatie een consensus te verkrijgen over het conceptueel model. Respondenten krijgen anoniem elkaars antwoorden te zien, maar komen doorheen het proces niet met elkaar in contact. De focusgroepsgesprekken beogen de uitwerking van wetenschappelijk onderbouwd instrumentarium, voortbouwend op het conceptueel model.

Effecten in kaart brengen van professionalisering a.d.h.v. de 4 niveaus van Kirkpatrick nemen we eveneens inhoudelijk mee in onze begeleidingstrajecten in scholen en centra. In co-creatie met de school of het centrum ontwikkelen we meetinstumenten op maat van hun prioriteiten, afgestemd op het niveau (tevredenheid, leren, gedrag of effect op leerlingen) dat zij willen bereiken via de geboden professionalisering of het teamleren.

Gewenste output en effectiviteit

Elk traject focust zowel op systeemniveau (beleid) als op substantief niveau (begeleidingspraktijk).

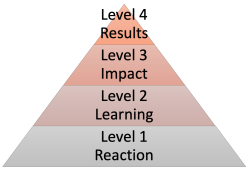

Effectiviteit van ondersteuning

- Model Kirkpatrick & Kirkpatrick
- evolutie
- van tevredenheid naar inzicht en verandering in gedrag

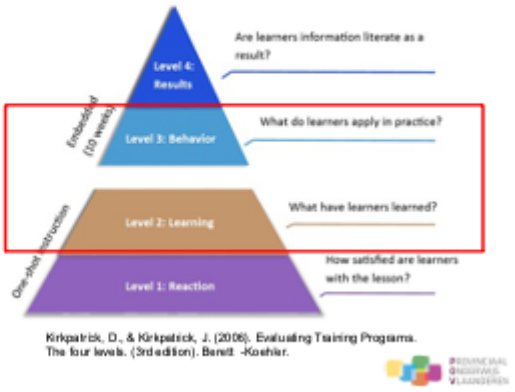

<u>Gewenste output systeemniveau:</u>

- PBD POV beschikt over evaluatie-instrumenten afgestemd op de niveaus 2 en 3 van Kirkpatrick voor de prioritaire veranderingsprocessen die ze begeleidt per pijler;
- PBD POV doet een aantal proefprojecten waarbij effecten op niveau 4 nagestreefd worden, bijvoorbeeld rond basisgeletterdheid (pijler 2);
- de PBD rapporteert over de resultaten van effectmetingen naar de stakeholders en openbaar;
- de PBD informeert elke school/centrum jaarlijks over haar bereik in de school/het centrum (aantal uren begeleiding en thema's);
- doelgroep = directeur POV, coördinator PBD en verantwoordelijke data & effectiviteit.

<u>Gewenste output substantief niveau:</u>

- op basis van de resultaten van de effectmetingen worden de trajecten aangepast;
- op basis van de jaarlijkse resultaten van bereik wordt in dialoog gegaan met scholen/centra;
- doelgroep = teams PBD POV.

Referentiekader OnderwijsKwaliteit (OK-kader)

R6 De school (de PBD) streeft naar effecten op langere termijn bij alle lerenden.

K2 De school (de PBD) evalueert haar werking cyclisch, systematisch en betrouwbaar vanuit de resultaten en effecten bij de lerenden.

K3 De school (de PBD) borgt en ontwikkelt de kwaliteit van de onderwijsleerpraktijk.

*BL9 De school (de PBD) ontwikkelt en voert een doeltreffend professionaliseringsbeleid en heeft hierbij specifieke aandacht voor **beginnende leraren.***

Teamleren binnen de PBD van POV - professionalisering

De PBD van POV zal de komende drie jaar de interne professionalisering en het teamleren verder afstemmen op de realisatie van het begeleidingsplan en aansluitend bij de noden van de organisatie, de teams en de individuele begeleiders. Hierbij staat in het kader van haar voorbeeldgedrag collectief leren centraal: tussen begeleiders onderling, tussen begeleiders en leraren in scholen, tussen begeleiders van verschillende begeleidingsdiensten, tussen begeleiders en lectoren van hogescholen, tussen begeleiders en medewerkers van universiteiten, tussen begeleiders en sectoren… We blijven (internationale) projecten indienen die liggen in het verlengde van de doelen van ons begeleidingsplan en met het oog op professionalisering over de (lands)grenzen heen.

De PBD van POV zal eveneens haar onderzoekende houding intern verder ontwikkelen via het verzamelen en analyseren van data. Zij zal dit ook realiseren via onderzoeksprojecten in samenwerking met universiteiten en hogescholen.

Evidence informed

- Commissie Monard (2019)
- Kirkpatrick & Kirkpatrick (2006)
- Kirkpatrick Partners (2021)
- Merchie et al. (2016)

Slot

Dank aan allen die op dé afspraak zijn gekomen.

Dank aan alle collega's die dit plan mee gebouwd hebben.

We hebben ons plan 21-24 opgehangen aan het OK-kader.

Dit is het referentiekader dat kwaliteitsverwachtingen uitzet voor kwaliteitsvol onderwijs.

Op 6 kwaliteitsverwachtingen na hebben we met onze doelen het OK-kader afgedekt.

Maar wat interessanter is, zijn de kwaliteitsverwachtingen waar we maximaal op inzetten, helemaal in lijn met de ondersteuningsnoden van de provinciale scholen en centra. Onze "top 5" prioriteiten, wijzelf op 'dé afspraak' zijn:

1.	BL7	onderwijskundig beleid
2.	K2 en K3	systematisch en cyclisch werking evalueren vanuit effecten leerlingen/cursisten i.f.v. processen te verankeren/bij te sturen
3.	R3	leerwinst bij elke leerling/cursist
4.	B1, B2 en B3	doeltreffende leerlingenbegeleiding
5.	BL9	doeltreffend professionaliseringsbeleid (startende leraren!)

Elk jaar zullen we in het begeleidingsverslag – op onze website –

rapporteren in welke mate we de doelen bereikt hebben

en vooral wat we allemaal gedaan hebben om deze te bereiken –

aanklampend… het laatste stukje DNA

geenszins 'bepamperend', gewoon oprecht begaan met de opvolging.

Dit laatste vat samen wat de PBD van POV is

- naast just-in-time, gedifferentieerd, gefocust op inhoud en aanklampend –

in de eerste plaats **partners** van de provinciale scholen, centra, schoolbesturen en KW Ibis.

Bibliografie

Alaerts, L., Crul, K., Goossens, K., Lauwers, W., Tintel, K., & Vermeersch, L. (2015). *Cultuurexpresssss. Cultuur in elk leergebied en vak. Een praktijkonderzoek binnen de lerarenopleiding*. University Colleges Leuven-Limburg.

Broek, S. (2020, June). *Dual learning in Flanders: professionalisation of teachers - project supported by the European Commission's Directorate-General for Structural Reform Support (DG REFORM)* [Consolidated final report]. https://onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/Final%20report%20SRSP%20Flanders%2010072020.pdf

Cauffman, L., & Van Dijk, D.J. (2014). *Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs*. Boom/Lemma.

Chambers, A. (2021). *Leespraat* (1ste ed. ed.). NBD Biblion.

Clarke, S. (2016). *Leren zichtbaar maken met Formatieve Assessment; laat leerlingen de volgende stap zetten in hun leerproces*. Bazalt Educatieve Uitgaven. 97894461182234

Clijmans, L., De Smet, E., Frans, R., Poncelet, F., Tamassia, L., & Vyvey, K. (2013). *Vakdidactiek Natuurwetenschappen. Inspiratiegids voor een kwaliteitsvolle vakdidactiek Natuurwetenschappen*. Expertisenetwerk School of Education Associatie KU Leuven.

Commissie Monard. (2019, Maart 1). *Evaluatie van pedagogische begeleidingsdiensten en de permanente ondersteuningscellen: overkoepelend rapport* [Rapport]. Vlaamse Overheid. Retrieved Juli 8, 2021, from https://onderwijs.vlaanderen.be/sites/default/files/atoms/files/Rapport%20evaluatie%20PBD%20en%20POC.pdf

Copine, E.J. (2019). *Tussen willen en weten: Cultuur, cultuuronderwijs, en de ontwikkeling van metacognitie in de adolescentie*. Rijksuniversiteit Groningen.

Coppieters, J. (2019). *Effectieve feedback in het onderwijs*. Acco.

D'Aes, M. (2019). *Gewenst gedrag en sanctiebeleid op school. Een 4-lademodel.* (Tweede herwerkte editie ed.). Politeia. 9782509034236

Daniëls, E. (2020). *Leadership and leadership development in primary education.* KuLeuven.

Darling-Hammond, L. (2017, June). Effective Teacher Professional Development. *Learning Policy Institute*. https://learningpolicyinstitute.org/sites/default/files/product-files/Effective_Teacher_Professional_Development_FACTSHEET.pdf

Debruyckere, P. (2018, Augustus 23). *Een korte presentatie over John Hatties "nieuwe nummer 1": collective teacher efficacy*. X, Y of Einstein? De blog van Pedro De Bruyckere over onderwijs, jongeren, cultuur en media. Retrieved Juni 7, 2021, from https://pedrodebruyckere.blog/2018/08/23/een-korte-presentatie-over-john-hatties-nieuwe-nummer-1-collective-teacher-efficacy/

Deci, E.L., & Ryan, R.M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, *11(4)*, 227-268.

Denys, A., Timmermont, B., Van de Veire, H., & Pameijer, N. (2018). *'Handelingsgericht werken, samenwerken aan school succes. Een handreiking voor onderwijsprofessionals*. Acco.

Devos, G., & Tuytens, M. (2021). *Verschillen in onderwijs*. Politeia.

Dijkstra, P., Bunnik, P., & Krikke, A. (2021). *Zelfregulerend leren. Effectiever leren met leerstrategieën*. Boom.

Dweck, C. (2017). *Mindset. Changing The Way You think To Fulfil Your Potential* (Updated ed ed.). Little Brown Book Group. 9781472139955

Evalu Office. (2015, September). *Het Model van Kirkpatrick*. Evalu. Online evalueren voor opleiders. Retrieved Juli 8, 2021, from http://www.evalu.nl/model-van-kirkpatrick/

Fisher, D., & Frey, N. (2014, Vol. 68). contingency teaching during Close Reading. *The Reading Teacher*, *Issue 4*, 277-286.

Fisher, D., & Frey, N. (2015, February). Improve reading with complex texts. *Phi Delta Kappan*, *5*.

Hattie, J., & Clarke, S. (2019). *Feedback om leren zichtbaar te maken*. Bazalt Educatieve uitgaven. 9789461182654

Hattie, J., & Zierer, K. (2018). *10 mindframes om leren zichtbaar te maken : denkkaders voor goede leerkrachten en docenten.* Pelckmans Pro. 9789463371711

Hogeschool Utrecht, Houtveen, A.A.M., Brokamp, S.K., & Kunst, J.J. (2019). Doelgericht werken aan opbrengsten (herziene versie). https://www.hu.nl/onderzoek/publicaties/doelgericht-werken-aan-opbrengsten-herziene-versie

Hogeschool Utrecht, Houtveen, A.A.M., Brokamp, S.K., & Smits, A.E.H. (2012). Lezen, lezen, lezen! https://hbo-kennisbank.nl/details/sharekit_hu:oai:surfsharekit.nl:2fc58d53-3dbb-4de0-ab2b-6dd1cc5bb109

Hollingsworth, J., & Ybarra, S. (2015). *Expliciete Directe Instructie*. Pica/Abima.

Hollingsworth, J., & Ybarra, S. (2015). *Expliciete directe instructie, tips en technieken voor een goede les*. PICA/Abimo. 9789491806339

Kennisnet. (n.d.). *Het Vier in balans-model: optimaal rendement met ict*. Onderwijsvernieuwing. Retrieved Juli 8, 2021, from

https://www.kennisnet.nl/artikel/6863/het-vier-in-balans-model-optimaal-rendement-met-ict/

Kirkpatrick, D.L., & Kirkpatrick, J.D. (2006). *Evaluating Training Programs. The Four Levels.* (3th edition ed.). Berrett-Koehler.

Kirkpatrick Partners. (2021, Juli 9). *The New World Kirkpatrick Model*. The Leading Model for Training Results. Retrieved Juli 9, 2021, from https://www.kirkpatrickpartners.com/Our-Philosophy/The-New-World-Kirkpatrick-Model

Merchie, E., Tuytens, M., Devos, G., & Vanderlinde, R. (2016). *Hoe kan je de impact van professionaliseringsinitiatieven voor leraren in kaart brengen?* [Praktijkbijdrage]. Universiteit Gent. Retrieved Juli 8, 2021, from https://biblio.ugent.be/publication/7105261/file/7105283.pdf

Minea-Pic, A., Nusche, D., Sinnema, C., & Stoll, L. (2021). Teachers' Professional Learning Study: Diagnostic Report for the Flemish Community of Belgium. *OECD Education Policy Perspectives*. https://www.oecd-ilibrary.org/education/teachers-professional-learning-study_7a6d6736-en;jsessionid=UxlCaXikOa2ajhSCbwLQqFm5.ip-10-240-5-28

Nouwen, W., Struyf, A., Clycq, N., & Universiteit Antwerpen. (2019, Mei). *Duaal leren op proef : Evaluatiestudie van de proeftuinen "Schoolbank op de werkplek"* [Eindrapport].

Onderwijsinspectie. (2017, Augustus). Monitoringrapport OKAN.

Onderwijsinspectie. (2018). Onderwijsspiegel 2018. Retrieved Juli 8, 2021, from https://www.onderwijsinspectie.be/sites/default/files/atoms/files/OS-2018_web.pdf

Onderwijsinspectie. (2018). Rapport monitoring 2018 vervolgschoolcoaching. https://www.onderwijsinspectie.be/sites/default/files/atoms/files/rapport%20monitoring%20vervolgschoolcoaching%20-%202018.pdf

Onderwijsinspectie. (2019). Onderwijsspiegel 2019. https://www.onderwijsinspectie.be/sites/default/files/atoms/files/OS2019-Def_web_1.pdf

Onderwijsinspectie. (2020). *Evaluatie van de regeling vervolgschoolcoaching (2016) Expertise-overdracht en -opbouw in het vervolgonderwijs Zeven gevalstudies (juni 2019)*. https://www.onderwijsinspectie.be/sites/default/files/atoms/files/VSC_200126-Eindrapport.pdf

Onderwijsinspectie. (2020). Onderwijsspiegel 2020. https://www.onderwijsinspectie.be/nl/jaarverslag-onderwijsspiegel

Onderwijsinspectie. (2021). Onderwijsspiegel 2021. https://www.onderwijsinspectie.be/nl/jaarverslag-onderwijsspiegel

Onderwijsinspectie. (2021, Juni). *Van crisis naar kans? Naar een wendbaar volwassenenonderwijs, klaar voor de uitdagingen van de toekomst* [Rapport]. Onderwijsinspectie. Retrieved Juli 8, 2021, from https://www.onderwijsinspectie.be/sites/default/files/atoms/files/Rapport_vwo_van_crisis_naar_kans_20210624.pdf

Onderwijsinspectie & Team Toezicht Agentschap voor ondernemersvorming. (2019, Mei). *Kwaliteitstoezicht op de leerweg duaal leren , rapport over de proefdoorlichtingen.*

Pameijer, N. (2009). *Handelingsgericht werken: een handreiking voor het schoolteam samen met collega's, leerlingen en ouders aan de slag*. Acco. 9789033475993

Pameijer, N., & Naaijkens, E. (2017, november 3). Handelingsgericht werken. Samenwerken aan schoolsucces. *JSW*. https://hgw-noelle-pameijer.nl/wp-content/uploads/2018/01/2a1.-HGW-2017-JSW.pdf

Penninckx, M., Vanhoof, J., Quintelier, A., De Mayer, S., & Van Petegem, P. (2017). *Zicht op leerwinst. Scenario's voor gestandaardiseerde toetsen*. Acco. 9789463440349

Pereira, C., & Nicolaas, M. (2019). *Effectief onderwijs in begrijpend lezen. Acties voor beter leesbegrip en meer leesmotivatie*. Algemeen Secretariaat van de Taalunie.

POV. (n.d.). *SETT Beurs – Digisprong – UGent (R. Vanderlinde)*. POV Portaal. Retrieved Juli 8, 2021, from https://provinciaalonderwijs.vlaanderen/sett-beurs-digisprong-ugent-r-vanderlinde/

Punie, Y., & Redecker, C. (2017). European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu. 10.2760/159770

Rombaut, E., Molein, I., & Van Severen, T. (2018). *De taxonomie van Bloom in de klas, inspiratieboek voor de leraar*. Pelckmans Pro. 9789463371674

Ros, A., Lieskamp, M., & Heldens, H. (2017). *Leren voor morgen; uitdagingen voor het onderwijs*. PICA (Utrecht). 9789492525086

Smits, S., & Larock, Y. (2020). *Iedereen schoolmaker* (1ste ed. ed.). Lannoo.

Steegen, A. (2018). *Vakdidactiek aardrijkskunde. Leraar worden en zijn.* Pelckmans Pro. 978-94-6337-086-8

Steunpunt Toetsontwikkeling en Peilingen. (n.d.). *Peilingsonderzoek*. STEP. Retrieved Juli 8, 2021, from https://peilingsonderzoek.be

Struyf, E., Verschueren, K., & Van Mieghem, A. (2021, maart 22). Ondersteuning van leraren(teams): ontwikkeling van een model en instrumentarium om effectiviteit in kaart te brengen. [Powerpoint]. In *OBPWO 2021 - Thema 2*. Universiteit Antwerpen, KuLeuven.

Struyven, K., Coubergs, C., Gheyssens, E., & Engels, N. (2015). *eders leer-kracht. Binnenklasdifferentiatie in de praktijk*. Acco.

Surma, T., Vanhoyenweghen, K., Sluijsmans, D., Camp, G., Muijs, D., & Kirschner, P.A. (2019). *Wijze lessen; twaalf bouwstenen voor effectieve didactiek*. Ten Brink Uitgevers. 9789077866528

Tomlinson, C.A. (2017). *How to differentiatie instruction in Academically Diverse Classrooms.* (3rd Edition ed.). ASCD. 978-1-4166-2330-4

TPACK. (n.d.). *Welkom bij TPACK*. TPACK: integratie van ict in het onderwijs. Retrieved Juli 8, 2021, from http://www.tpack.nl

UCLL. (2019). *Cursus Rationale getallen* [Cursus]. UCLL.

UCLL (Het Vakdidactisch Centrum). (n.d.). *Het vak3dactisch model*. Vakdidactiek. Retrieved Juli 9, 2021, from https://www.vakdidactiek.be/vak3dactisch_model

van der Hoeven, M., Sluijsmans, L., Vorle, R., & van Heusen, B. (2014). *Cultuur in de spiegel in de praktijk: een leerplankader voor cultuuronderwijs*. SLO.

Vanderlinde, R., & Van Braak, J. (2013, Maart). Wat maakt een ict-beleidsplan zo effectief? *4W: Weten Wat Werkt en Waarom*, 30-37. https://mediawijs.be/sites/default/files/artikels/bestanden/wat_maakt_een_ict-beleidsplan_zo_effectief.pdf

van Heusden, B. (2010). *Cultuur in de spiegel*. Rijksuniversiteit Groningen.

van Heusden, B., Rass, A., & Tans, J. (2020). *Cultuur2: cultuuronderwijs in het VO*. University Groningen Press.

van Nus, W. (2018). *Geweldloos verzet. Een nieuwe kijk op gedragsproblemen*. PICA. 9789492525376

Van Petegem, P., Verhoeven, J., Buvens, I., & Vanhoof, J. (2005). *Zelfevaluatie en beleidseffectiviteit in Vlaamse scholen : het gelijke onderwijskansenbeleid als casus*. Academia press; Gent. 90-382-0847-2

Vansteelandt, I., & Hebbrecht, J. (2020). *Leesscan* [Illustratie].

Vermeersch, L., Vandenbroucke, A., De Backer, F., Lombaerts, K., Elias, W., & Groenez, S. (2014). *Cultuur over cultuur. Cultuurreflectie in de ontwikkelingsdoelen en eindtermen van het Vlaamse basis- en secundair onderwijs: een analyse op basis van de cultuurtheorie 'Cultuur in de Spiegel'* [Onderzoeksrapport]. https://limo.libis.be/primo-explore/fulldisplay?docid=LIRIAS1907547&context=L&vid=Lirias&search_scope=Lirias&tab=default_tab&lang=en_US&fromSitemap=1

Vlaamse Onderwijsraad. (2019). *Effectieve, eigentijdse begrijpend leesdidactiek in het basisonderwijs Wetenschappelijk eindrapport van een praktijkgerichte literatuurstudie*.

Vlaamse Vereniging voor WiskundeLeraars vzw. (2020). *Eindtermen Wiskunde: Digitale Roadshow*. Vlaamse Vereniging voor WiskundeLeraars. Retrieved Juli 8, 2021, from https://www.vvwl.be/eindtermen/

Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming. (2017). *Referentiekader Onderwijskwaliteit. OK-kader*. Vlaamse Overheid. http://mijnschoolisok.be/wp-content/uploads/referentiekader.pdf

Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming. (2019). PISA. https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/programme-for-international-student-assessment-pisa

Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming. (2021, April 28). *Online inspiratiedag wiskunde in de eerste graad B van het secundair onderwijs - 28 april 2021* [Inspiratiedag]. Vlaanderen Onderwijs. Retrieved Juli 8, 2021, from

https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/online-inspiratiedag-wiskunde-in-de-eerste-graad-b-van-het-secundair-onderwijs-28-april-2021

Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming. (n.d.). *Digisprong*. Vlaanderen/Onderwijs. Retrieved Juli 8, 2021, from https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/digisprong

Vlaams Parlement. (2018, November 12). *Ontwerp van decreet betreffende de onderwijsdoelen voor de eerste graad van het secundair onderwijs* [Ontwerp van decreet]. https://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1430279

Vlaams Parlement. (2021, Januari 4). *Ontwerp van decreet betreffende de onderwijsdoelen voor de tweede en de derde graad van het secundair onderwijs en diverse andere verwante maatregelen.* [Ontwerp van decreet]. https://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1639736.

William, D. (Director). (2020). *researchEDHome 2020 Dylan Wiliam: Creating the schools our children need* [Film]. ResearchED. https://www.youtube.com/watch?v=AiL4AdmiHD0

William, D., & Leahy, S. (2018). *Formatieve assessment integreren in de praktijk*. Bazalt Educatieve Uitgaven. 9789461182449

Wilschut, A., Van Straaten, D., & Van Riessen, M. (2004). *Geschiedenisdidactiek. Handboek voor de vakdocent*. Uitgeverij Coutinho. 90 6283 399 3

Alle rechtenvrije afbeeldingen zijn afkomstig van www.pixabay.be